

Nytt i privatretten

Utgitt av Institutt for privatrett ved Universitetet i Oslo

Nyhetsbrev for informasjon på det privatrettslige området. Nr. 3/2006

ARBEIDSRETT

Konkurransesklausul, ugyldighet – Høyesteretts kjennelse 29. august 2006 (HR-2006-01495-A)

Saken gjaldt spørsmål om tolkning av avtalelovens § 38 tredje ledd. Kjæremålet over lagmannsrettens avgjørelse som opprettholdt konkurranseklausuler og midlertidige forføyninger om forbud mot arbeid i konkurrerende virksomhet, ble henvist til avdeling i Høyesterett, som enstemmig opphevet lagmannsrettens kjennelse pga. uriktig lovtolkning.

I korthet var forholdet at Bjørg S og Christian D var ansatt i Medpro AS, henholdsvis i London og i Oslo. Medpro er et skandinavisk

helseforetak som bl.a. har spesialisert seg på å rekruttere helsepersonell. De to hadde likelydende konkurranseklausuler i sine ansettelsesavtaler, om forbud mot å drive eller arbeide i konkurrerende virksomhet. Etter kontraktene skulle forbudet også gjelde i to år etter fratredelse i Medpro. Våren 2005 besluttet Medpro å omstrukturere sin virksomhet. Bl.a. skulle alle kontorstøttefunksjoner samles i København, og ingen ansatt skulle lenger ha kontor i Norge. Bjørg S og Christian D fikk da tilbud om nye stillinger, men fant ikke tilbudene akseptable. De sa opp sine stillinger sommeren 2005 og fratradte etter tre måneders oppsigelsestid pr. 30. september samme år. Den 11. august stiftet de to selskapet Medpartner Ltd. i England. En uke senere ble selskapet registrert i Foretaksregisteret som utenlandsk foretak, Medpartner NUF. Fra samme tidspunkt arbeidet S og D for Medpartner med å rekruttere helsepersonell.

Medpro AS begjærte midlertidig forføyning såvel mot S og D som mot Medpartner NUF og fikk delvis medhold i Oslo byfogdembete. Byfogdembetet bygget på avtalelovens § 38 tredje ledd annet alternativ og fant at konkurranseklausulene ikke kunne settes til side, men begrenset varigheten til ett år fra fratredelsestidspunktet ut fra en rimelighetsvurdering etter § 38 første ledd. I forhold til Medpartner bygget retten på markedsføringslovens § 1. S og D ble således forbudt

å arbeide for Medpartner, og Medpartner ble forbudt å benytte seg av S og D, i virksomhet som ville konkurrere med Medpro. Lagmannsretten stadfestet kjennelsen og var i hovedsak enig i byfogdembetets begrunnelse. Lagmannsretten la imidlertid til grunn at det var den andre delen av § 38 tredje ledd som fikk anvendelse, dvs. bestemmelsens første alternativ.

I § 38 tredje ledd heter det: «Har nogen, som er ansat i anden stilling i en bedrift, paatat sig slik forpligtelse, gjælder den ikke, hvis indehaveren siger ham op, uten at han har git rimelig grund til det, eller hvis han selv fratræder, og indehaveren har git ham rimelig grund til det ved at undlate at opfylde sine forpligtelser.»

Det kan synes paradoksalt at første alternativ ble benyttet, idet det var på det rene at de to arbeidstagerne selv hadde gått til oppsigelse. Lagmannsretten mente imidlertid at de stillingene de to ble tilbudt, innebar endringer av en slik art at de ikke var forpliktet til å godta dem innenfor sine arbeidsavtaler. Videre anså retten det som sannsynlig at dersom de ikke selv hadde sagt opp sine stillinger, ville de ha blitt sagt opp da de ikke aksepterte de stillingene de ble tilbudt. Lagmannsretten fant da at man i forhold til avtalelovens § 38 tredje ledd måtte legge til grunn at det forelå oppsigelse fra arbeidsgivers side, dvs. at bestemmelsens første alternativ fikk anvendelse. Høyesterett bygget på dette (avsnitt 30, jf. avsnitt 10).

Innhold nr. 3:

Arbeidsrett	1
Arverett	4
Erstatningsrett	6
Familierecht	8
Opphavsrett	11
Selskapsrett	12
Tingsrett	18
Program for seminarrekke ved Institutt for privatrett høst 2006	23
Familie- og arverettsseminar	23

e-post: jus@cappelen.no
<http://www.cappelen.no>

Hovedspørsmålet for Høyesterett var om det ved vurderingen etter tredje ledd første alternativ bare kan tas hensyn til forhold som gjelder arbeidstageren, eller om det skal foretas en helhetsvurdering hvor også forhold som gjelder arbeidsgiveren – så som behovet for nedbemanning eller omorganisering – kan tas i betraktning (jf. avsnitt 31).

Høyesterett fremholdt at *ordlyden* taler klart for det første tolkningsalternativet. Uttrykket «han» viser naturlig tilbake til arbeidstageren – den ansatte. Sammenhengen med tredje ledds annet alternativ peker i samme retning (avsnitt 32). Etter en relativt omfattende gjennomgåelse konkluderte førstvoterende med at også *lovforarbeidene* taler klart for at bare forhold på arbeidstagerens side er av betydning ved vurderingen etter første alternativ (avsnitt 44, jf. 34-43). Høyesterett gikk ikke inn på eldre lagmannsrettspraksis eller juridisk teori og fremholdt at dersom reelle hensyn kan anses å tale for en endring av § 38, er det en «utpreget lovgiveroppgave» (avsnitt 48, jf. 45-47). Høyesterett avstod også uttrykkelig fra å ta stilling til forholdet mellom § 38 tredje ledd og annet ledd, men bemerket at en «eventuell manglende harmoni» uansett ikke kunne være avgjørende for tolkningen av bestemmelsen i tredje ledd (avsnitt 33).

Konklusjonsvis kom Høyesterett således til at avtalelovens § 38 tredje ledd første alternativ må forstås slik at det *bare* er forhold hos arbeidstakeren som er av betydning ved vurderingen av om det er «rimelig grund» til oppsigelsen fra arbeidsgivers side. Bestemmelsen gir således ikke rom for en helhetsvurdering hvor også forhold hos arbeidsgiveren kan tillegges vekt (jf. avsnitt 51).

Kjennelsen har størst interesse ved at den avklarer vurderingste maet etter § 38 tredje ledd første alternativ. Som konsekvens vil konkurranseklausuler ikke være syn derlig effektive der det må tilskri-

ves arbeidsgiveren at arbeidsforhold bringes til opphør, når dette skjer på grunn av «virksomhetens forhold» så som nedbemanning, omorganisering, eventuelt virksomhetsoverdragelse. Derimot har ikke kjennelsen særlig vekt med hensyn til spørsmålet om *når* et opphør må tilskrives arbeidsgiveren. Det er greit nok der arbeidsgiveren er avgiver av en oppsigelse eller avskjed. I saken her var arbeidsgiveren ikke det, men ble likevel ansett «ansvarlig» i forhold til § 38 tredje ledd. Den rettsanvendelsen lagmannsretten her bygget på, er i ethvert fall diskutabel. For Høyesterett synes den imidlertid ikke å ha vært et eget tema.

Stein Evju

Stillingsvern, vernetingsavtale – Høyesteretts kjæremålsutvalgs kjennelse 8. mai 2006 (HR-2006-00776-U)

I arbeidsavtalen var «selskapets kontorkommune» avtalt som verne ting for *alle* tvister som eventuelt oppstod av kontrakten. Det innebar at arbeidstagerens adgang til å velge arbeidsgivers driftssted som verne ting, ble avskåret. Spørsmålet var om en slik vernetingsavtale kunne opprettholdes for en tvist om avskjed.

Som alminnelig regel kan adgangen til å velge mellom flere verne ting begrenses ved avtale, eller det kan avtales et bestemt verne ting, med mindre et gitt verne ting i hht. lov er ufravikelig; jf. tvistemålslovens § 36. Kjæremålsutvalget bemerket generelt at tvml. § 36 også har anvendelse i saker etter arbeidsmiljøloven. Utvalget fremholdt at hverken 1977-loven eller den nye arbeidsmiljøloven av 2005 har bestemmelser som gir grunnlag for unntak (avsnitt 19 jf. 17), og at denne avtaleadgangen også omfatter *forhåndsavtaler*. Utvalget bemerket uttrykkelig at den «gjelder ikke bare etter at oppsigelse eller avskjed har funnet sted». Kjæremålsutvalget gir således inntrykk av implisitt å ha bygget på at en

vernetingsavtale ikke vil være en avtale «til ugunst for arbeidstaker» etter ufravikelighetsregelen i aml. 2005 § 1-9 (jf. 1977-lovens § 5). Det er ikke helt uproblematisk, jf. avslutningsvis.

Utvalget føyet til at forutsetningen er «at den valgte domstol er saklig kompetent til å behandle tvisten». Det er en reservasjon som har (hadde) spesiell betydning i forhold til 1977-loven, der bare et begrenset antall særskilt utpekte tingretter var domsmyndige i stillingsvern saker. Ordningen er opphevet med den nye arbeidsmiljøloven av 2005 (jf. kap. 17), slik at enhver tingrett nå har saklig kompetanse i første instans.

Når arbeidsmiljøloven ikke var et hinder, var et neste spørsmål om avtalen kunne settes helt eller delvis til side etter avtalelovens § 36. Kjæremålsutvalget la til grunn at avtl. § 36 har anvendelse også for vernetingsavtaler. Lagmannsretten hadde imidlertid lagt til grunn at bestemmelsen ikke gav grunnlag for revisjon i det aktuelle tilfellet. Lagmannsretten uttalte at det «kan ikke anses «urimelig» at vernetingsbestemmelsen innskrenker valget av verne ting til kun å gjelde ett av tvistemålslovens alternativer», og at de «anførte ulemper ved en slik avtale ikke er av en sådan art som avtaleloven § 36 tar sikte på å ramme». Kjæremålsutvalget anså at lagmannsrettens uttalelser *ikke* «beror på noen uriktig lovtolkning» (avsnitt 24).

På dette punkt er premissene ikke utvetydige. Hvis ulemper ved en vernetingsavtale etter sin *art* ikke er slike som kan rammes av avtalelovens § 36, blir det lite igjen av utgangspunktet om at § 36 har anvendelse for slike avtaler. Det må være mer nærliggende å forstå premissene slik at det var ulempene i det konkrete tilfellet – de «anførte ulemper» – som var «utilstrekkelige». Kjæremålsutvalgets – om enn standardmessige – bemerkning om at utvalget ikke kan prøve den «konkrete rimelighetsvurdering» (avsnitt 24), kan kanskje tas til inn takt for en slik utlegning.

Hverken kjæremålsutvalgets eller lagmannsrettens avgjørelser sier noe nærmere om hva slags eller hvilke ulemper det var tale om. Arbeidstageren hadde reist saken ved Asker og Bærum tingrett. Ut fra vernetingsavtalen var rett domstol Tønsberg tingrett (fra 1. januar 2006 Sandefjord tingrett). Kanskje kan man tenke seg at det vil være tale om relevante ulemper dersom geografisk avstand eller andre praktiske vanskeligheter blir større enn det som kan antas å ha vært tilfellet i saken her. Men det er altså ikke klart, hverken i utgangspunktet eller med hensyn til hvordan grenser eventuelt skal trekkes.

Det ligger også et uavklart spørsmål i forholdet mellom avtalelovens § 36 og ufravikelighetsregelen i arbeidsmiljølovens (2005) § 1-9. Hvis § 36 har anvendelse og det kan følge ulemper av en vernetingsavtale som kan gi grunnlag for avtalerevisjon, er det vanskelig å se at ikke avtalen må kunne anses som «til ugunst» for arbeidstageren etter § 1-9. Dertil: Hvis arbeidsmiljølovens § 1-9 har anvendelse, vil § 36 få liten betydning. Det må antas at ugunststandarden i § 1-9 er strengere og mindre skjønnsmessig enn urimelighetsstandarden i § 36. Men i og med at Kjæremålsutvalget ikke direkte har berørt disse spørsmålene, forblir de åpne.

Stein Evju

Ansiennitet, nedbemanning, ufravikelighet – Arbeidsrettens dom 19. juni 2006 (sak nr. 52/2005)

Dommen gjelder en lokal protokoll om *utvelgelse* ved nedbemanning. Partene i bedriften hadde avtalt at «stillingsinnehavere, hvis stilling videreføres i den nye driftsorganisasjonen, beholder sine stillinger». Avtalen ville innebære at disse skulle beholde sine stillinger uten hensyn til ansienniteten hos stillingsinnehavere hvis stillinger falt bort. Det var den underliggende problemstillingen. Partene var bun-

det av *funksjonærhovedavtalen* LO (med HK og FLT) – NHO. Den har bestemmelser om ansiennitet ved oppsigelse på grunn av innskrenkninger i § 9-12.

Funksjonærhovedavtalens § 9-12 skiller seg litt fra § 9-12 i arbeiderhovedavtalen LO – NHO. Etter funksjonærhovedavtalens bestemmelser skal sammenligning og vurdering av å fravike ansiennitet skje innenfor den enkelte gruppe arbeidstagere, men ikke på tvers av kategorier (som f.eks. ingeniører, tekniske funksjonærer og arbeidsledere). Saken illustrerer for såvidt at det er variasjon i tariffavtalereguleringens ansiennitetsklausuler. Saken gir også en illustrasjon av rolle- og kompetansefordelingen mellom Arbeidsretten og de alminnelige domstoler. En av de oppsagte gikk til søksmål. Oslo tingrett frifant bedriften, og rettens flertall kom i den forbindelse med enkelte uttalelser som nærmest kunne synes som om funksjonærhovedavtalens § 9-12 ikke innebærer noen begrensninger for hva som kan avtales lokalt. Flertallet uttalte at «[t]ariffbestemmelsen kan ikke obstruere et lokalt forhandlingsbehov og avgrense et forhandlingsmonn tilpasset den enkelte bedrift». Det bragte LO til å reise søksmål for Arbeidsretten om avtaleforståelsen. Arbeidsrettens dom her vil ha bindende virkning for partene og de alminnelige domstoler ved efterfølgende ankeomgang(er) i oppsigelsessaken; jf. arbeidstvistslovens § 9 annet ledd og § 3 nr. 3.

Spørsmålet for Arbeidsretten var således om den lokale protokollen var forenlig med funksjonærhovedavtalens § 9-12. Protokollen innebar en «innsnevring av personkretsen» som sammenligning av ansiennitet m.v. skulle skje for. Arbeidsretten la til grunn at det isolert sett *ikke* er adgang etter § 9-12 til å holde noen av de ansatte i en av hovedavtalens kategorigrupperinger utenfor vurderingen. Både stillingsinnehavere som «beholder sine stillinger» og de hvis stillinger «faller bort», må

derfor som utgangspunkt vurderes på lik linje. Hvorvidt det likevel kan være tillatelig å foreta en «oppdeling» og skille ut noen, vil bero på om det etter § 9-12 første punktum foreligger «saklig grunn» for å fravike ansienniteten. (Avsnitt 61 jf. 63-69.)

På dette siste punktet kom Arbeidsretten (dissens 4-3) til at det ikke forelå «saklig grunn» for det utvelgelseskriteriet som var omtvistet, dvs. om en stilling ble beholdt eller ikke beholdt i en ny driftsorganisasjon. Flertallet bemerket at funksjonærhovedavtalens § 9-12 gir lokale parter «et spillerom ... til å inngå avtaler om praktiseringen av ansiennitetsprinsippet og den konkrete utvelgelsen av hvem som skal sies opp». Men samtidig understreket man at § 9-12 setter grenser, og fremholdt spesielt at utgangspunktet må være at § 9-12 «er til hinder for at det gjennom lokale avtaler etableres kriterier som på generelt grunnlag ekskluderer ansiennitetshensyn». Flertallet reserverte seg også overfor en vid rekkevidde av dommen i Rt. 2001 s. 71, hvor Høyesterett lot falle en bemerkning om at domstolene bør vise stor tilbakeholdenhet med å tilside sette lokale avtaler om ansiennitetsspørsmål. Arbeidsrettens flertall poengterte at den uttalelsen «må forstås på bakgrunn av at saken gjaldt en lokal protokoll om *beregning* av ansiennitet». Det er i utgangspunktet noe annet enn kriterier for *utvelgelse*, og flertallet understreket at «[v]år sak gjelder avtalefesting av et utvelgelseskriterium som setter ansiennitetshensyn helt til side» (avsnitt 73-74). Det bakenforliggende hovedsynspunktet i flertallets resonnement er at bestemmelsen i § 9-12 om fravikelse ved «saklig grunn» må forstås slik at den krever en konkret vurdering og avveining av ulike forhold, både ansiennitet og andre hensyn (avsnitt 72 og 75). Unnlates eller utelukkes det, vil det være i strid med hovedavtalens regel – og da følger det som tariffrettslig utvilsomt at en

lokal avtale med slikt innhold er ugyldig. (jf. f.eks. funksjonær-hovedavtalens kap. 4.)

Stein Evju

Stillingsvern, diskriminering, funksjonshemming og sykdom – EF-domstolens dom 11. juli 2006, sak C-13/05 Sonia Chacón Navas – Eurest Colectividades SA

Dommen er den første om begrepet «funksjonshemming» («disability») i rammedirektivet om likebehandling i sysselsetting og yrke, direktiv 2000/78/EF. Bestemmelsene i direktivet er gjennomført i norsk rett med arbeidsmiljøloven av 1977 kap. X A, nå i arbeidsmiljøloven av 2005 kap. 13 (jf. § 13-1 første ledd). Dommen gir en avgrensning av hva «funksjonshemming» omfatter. Samtidig går den opp en grense for rekkevidden av likebehandlingsprinsippet i ikke-diskrimineringsretten.

Chacón Navas var ansatt i forpleiningsselskapet Eurest. Den 28. mai 2004 fikk hun oppsigelse. Hun var blitt sykmeldt 14. oktober 2003; hun ble da erklært ute av stand til å arbeide, og det var ikke utsikt til at hun ville bli i stand til å komme tilbake til arbeid på kortere sikt. Det siste ble også bekreftet ved en medisinsk erklæring i november 2004.

Efter spansk rett er en oppsigelse på grunn av sykdom urettmessig, men ikke ugyldig. Chacón Navas gikk imidlertid til søksmål mot Eurest, i juni 2004, med påstand om at oppsigelsen var ugyldig på grunn av ulovlig diskriminering. Den spanske domstol forela spørsmål for EF-domstolen om rekkevidden av begrepet «funksjonshemming» og, eventuelt, om «sykdom» kan anses som en diskrimineringsgrunn etter direktiv 2000/78/EF i tillegg til de grunner som er angitt i direktivets artikkel 1.

EF-domstolen fremholdt at direktivets begrep «funksjonshemming» («disability») er et selvstendig, fellesskapsrettslig begrep. Det må forstås slik at det refererer seg til nedsatt funksjonsdyktighet som

er resultat spesielt av fysiske, mentale eller psykologiske faktorer, og som hindrer vedkommendes deltakelse i yrkeslivet. Men når fellesskapsloviveren valgte termen «funksjonshemming», valgte man bevisst å bruke en annen term en «sykdom». De to begrepene kan derfor ikke oppfattes som identiske i direktivets forstand, og det er ingen holdepunkter i direktivet for at dets forbud mot diskriminering på grunn av «funksjonshemming» får anvendelse for enhver form for «sykdom». En oppsigelse som utelukkende er begrunnet i arbeidstagerens «sykdom», faller derfor ikke innenfor rammen av direktivets verneregler (avsnitt 35–47, jf. avsnitt 48–52).

EF-domstolen kom da også til at «sykdom» ikke kan anses som en ulovlig diskrimineringsgrunn i tillegg til de grunner som omfattes av direktiv 2000/78/EF. Domstolen pekte på at det ikke er noen bestemmelser i EF-traktaten som forbyr diskriminering på grunn av «sykdom» som sådan. Riktignok er et alminnelig prinsipp om ikke-diskriminering («likebehandlingsprinsippet») blant de grunnleggende rettigheter som er en integrerende del av fellesskapsretten. Det kunne likevel ikke gi grunnlag for at direktivet «per analogi» gis utvidet anvendelse ut over de diskrimineringsgrunnene som er uttrykkelig angitt i dets artikkel 1.

På det siste punktet er dommen en interessant kontrast til dommen i *Mangold*, fra 22. november 2005 i sak C-144/04 (omtalt i *Nytt i privatretten* nr. 1/2006). Dommen gjaldt et tilfelle av aldersdiskriminering fra før direktiv 2000/78/EF trådte i kraft. Alder er en av diskrimineringsgrunnene i direktivets artikkel 1. Der understreket imidlertid EF-domstolen at det ikke er direktivet som er det primære rettsgrunnlag for prinsippet om likebehandling i sysselsetting og yrke. Det har et annet og bredere grunnlag; derfor er også prinsippet om ikke-diskriminering på grunn av alder et «generelt fellesskapsrettslig prin-

sipp» (*Mangold* avsnitt 75, jf. avsnitt 74). Domstolens brede tilnærming i *Mangold* har møtt kritikk. Avgrensningen av det «generelle fellesskapsrettslige prinsipp» om ikke-diskriminering i *Chacón Navas* til diskrimineringsgrunner som har fått positivt uttrykk i EF-traktaten eller sekundærlovgivning, kan kanskje sees som en refleksjon av dette. Avgrensningen indikerer ihvertfall en mer varsom tilnærming enn *Mangold* kunne gi inntrykk av.

Stein Evju

ARVERETT

Overføring av fast eiendom fra uskiftebo – al. § 19. Høyesteretts dom 20. juni 2006 (HR-2006-01072-A)

Problemet i denne saken er ikke tidligere behandlet av domstolene i forhold til al. § 19. Gjenlevende overførte en fast eiendom fra uskifteboet til en av arvingene, en sønn. Overføringen var tilsynelatende et ordinært salg, men kjøpesummen ble ikke betalt ved skjøteutstedelsen og ettergitt av moren noen måneder senere. Både tingretten og lagmannsretten anså dette som to forskjellige disposisjoner slik at omstøtelse etter § 19 ble avvist. Begge instanser kom til at den opprinnelige kjøpsavtalen måtte være avgjørende i forhold til al. § 19. Høyesterett kom til at den opprinnelige avtalen var endret og at det var det endelige innholdet i avtaleforholdet som måtte være avgjørende. Høyesterett kom videre til at kjøper ikke hadde vært i aktsom god tro slik at overdragelsen ble omstøtt etter al. § 19.

Fakta: Ektemannen døde 1.2. 2003 og hustruen ble sittende i uskifte med fem barn. I slutten av mars 2003 overførte hun en fast eiendom til en sønn og i skjøtet var det krysset av i rubrikken «fritt salg». Det var avtalt en kjøpesum

på 100.000 kroner og skjøtet ble tinglyst 15. april 2003. Høyesterett la til grunn at intensjonen hadde vært at sønnen skulle betale full pris for eiendommen i henhold til verditakst og at oppgjør skulle skje etter at takst forelå. Kjøpesummen ble dog ikke betalt. 15. mai 2003 ble det avholdt verditakst over eiendommen og verdiansettelsen ble på 102.500 kroner. Heller ikke etter at verditaksten forelå ble kjøpesummen betalt. Høyesterett la til grunn at sønnen hadde tatt initiativ til å betale kjøpesummen, men at moren da ikke ønsket å motta betaling. 23. august 2003 ble skjema «Melding om gaver, gavesalg, overdragelse mellom slektninger og om utdeling av midler fra uskiftebo» utfylt og undertegnet av moren og sønnen og sendt til det lokale skattefogdkontor. I rubrikken «spesifikasjon og verdi av de utdelte midler» ble det oppført takstbeløp på 102.500 kroner.

Høyesterett kommenterte først kort forholdet til al. § 21. Arveloven § 19 gjelder gaver og gavesalg mens § 21 omhandler arveoppgjør til én eller flere av arvingene etter førstavdøde. Høyesterett uttalte: «Forbudet i arveloven § 19 gjelder også i forhold til arving. Dette må gjelde selv om gaven er gitt som forskudd på arv.» Dette betyr at når en gave gis til en av arvingene gjenlevende sitter i uskifte med, vil de øvrige arvinger ofte ha valget mellom å bruke § 21 og kreve tilsvarende oppgjør, eller å anvende § 19 om omstøtelse. Høyesteretts uttalelse om forholdet mellom al. § 19 og 21 er i overensstemmelse med det som har vært antatt i juridisk teori, jf. Lødrup *Arverett* s. 361–362 og Hambro *Kommen-tarutgaven* s. 68 og s. 82.

Når det gjaldt anvendelsen av § 19 uttalte Høyesterett: «Innsendingen av meldingen til skattefogden viser etter min mening at X (kjøperen) har akseptert at overdragelsen av eiendommen skulle skje vederlagsfritt. Den opprinnelige kjøpsavtalen er med andre ord blitt endret til en avtale om vederlagsfri

overdragelse. Slik situasjonen ligger an i denne saken, er jeg enig med den ankende part i at det i forhold til arveloven § 19 må være riktig å legge til grunn det som ble det endelige innholdet i avtaleforholdet. Jeg legger i denne forbindelse særlig vekt på at endringen skjedde relativt kort tid etter inngåelsen av den opprinnelige kjøpsavtalen og før den var gjennomført. Samlet sett fremstår dermed overdragelsen med et klart gavepreg selv om den opprinnelig var ment som et ordinært salg.»

Høyesterett kom etter min mening til et åpenbart rimelig resultat. Dersom en slik overdragelse ble vurdert som to forskjellige disposisjoner, ville § 19 miste mye av sin praktiske betydning hva angår gaver/gavesalg av fast eiendom. Resultatet fra lagmannsretten ville medføre at gjenlevende og en kjøper ganske enkelt kunne lage en kontrakt til full markedspris, tinglyse overdragelsen og så vente noen måneder for så å ettergi kjøpesummen helt eller delvis. For en utenforstående å avgjøre hva partenes opprinnelige intensjon har vært, vil som oftest være ren gjetning. To forhold i denne saken medvirket til at resultatet er så klart det eneste rimelige. Det ene er at kjøpesummen aldri ble betalt, det andre at ettergivelsen skjedde bare tre måneder etter taksten. Fortsatt er det mulig å omgå § 19 hvis man kjenner loven. Løsningen blir langt mer tvilsom hvis kjøperen straks innbetaler kjøpesummen og gjenlevende beholder midlene i f.eks. seks måneder. Etter det kan gjenlevende gi deler av kjøpesummen tilbake til kjøperen som delvis arveoppgjør.

Peter Hambro

Gaver mellom ektefeller – livs- eller dødsdisposisjon

Ektefeller kan ved ektepakt gi hverandre gaver, jf. el. § 50. Når giveren har livsarvinger – spesielt særkullsbarn – kan spørsmålet oppstå om en gaveoverføring er å anse som en

livs- eller dødsdisposisjon i forhold til pliktregelen. I perioden fra 1961 til 1979 har vi fem høyesterettsdommer om dette problemet. Siden 1979 har vi ikke fått nye høyesterettsdommer, men fra de siste ti årene har vi tre lagmannsrettsdommer. Den siste av disse er Borgarting 6.6. 2006 LB- 2004-11384. Mannen hadde barn fra tidligere ekteskap og var gift på nytt. I en alder av 78 år, da han var sterkt helsemessig svekket, overførte han nesten alt han eide til hustruens særeie. Retten kom til at denne gaven ikke hadde noen realitet for ham og at den derfor var en dødsdisposisjon og en krenkelse av pliktregelen i al. § 29.

Fakta: G hadde to barn i sitt første ekteskap. Hustruen døde i 1970 og i 1973, da han var 49 år gammel, giftet G seg på nytt med A som var 21 år yngre. De fikk tre barn. G eide ektefellenes felles bolig, hadde en fritidseiendom og kjøpte en hytte under ekteskapet. G ble på 1990-tallet helsemessig svekket og i 1999 fikk han bekreftet at han hadde en variant av sykdommen Alzheimer. I 2000, da han var 76 år gammel, fikk han et brev fra hustruens advokat. I dette brevet ble det gjort klart at hustruen ville kreve separasjon og skilsmisse dersom det ikke ble opprettet en ektepakt om deling av partenes formue. Nøyaktig hva denne delingen skulle innebære var noe uklart, men iallfall skulle hustruen stå som hjemmelsinnehaver av boligen og hytta. Videre skulle hun ha en årlig ytelse på 75.000 kroner for å fortsette med tilsyn og pleie av G. I juli 2001 opptok ektefellene et lån på 2.2 mill. kroner mot pantsikkerhet i felles bolig. 1 mill. kroner ble brukt til å kjøpe en livrente til hustruen som ga henne 92.000 kroner i året fra 2001 til 2013. Resten ble brukt til å innfri forbrukslån og å refinansiere tidligere lån. Barna fra første ekteskap reiste så sak med begjæring om umyndiggjøring. Oslo tingrett (som vergemålsrett) kom til at Gs helsetilstand kunne likestilles med sinnssykdom, men at hans

situasjon var vel ivaretatt slik at det ikke var nødvendig med umyndiggjøring. I mai 2002 overførte han hytta til ett av fellesbarna. I august opprettet han og hustruen ektepakt om fullstendig særøie og boligen og fritidseiendommen ble overført til hustruen. G fikk livsvarig bruksrett. Kort tid etter ble han innlagt på sykehjem hvor han døde i januar 2003. Som resultat av ektepakten og gaveoverføringene ville særkullsbarna i praksis ikke arve noe.

Retten presiserte først at avgjørelsen av hvorvidt en disposisjon er en livs- eller dødsdisposisjon beror på om disposisjonen innebærer noen realitet for vedkommende i levende live eller ikke. Retten la til grunn at G var alvorlig mentalt svekket og at hans fysiske helse også var alvorlig svekket da ektepakten ble opprettet. Om bruksretten ble det uttalt: «Lagmannsretten kan ikke se at eiendomsoverdragelsene verken var ment å skulle ha eller rent faktisk hadde noen realitet for G mens han levde. Dette var eiendommer som familien brukte sammen. G og A var fortsatt gift, og med avtalen om livrente til A synes det ikke lenger å ha vært noen reell fare for skilsmisse. Det er ingen opplysninger i saken som tilsier at det skjedde noen endringer som følge av ektepakten.» Hva angår det forhold at G fikk fordeler i form av pleie og stell, fremhevet retten at dette synspunkt har mindre vekt når det er tale om overdragelser mellom ektefeller. Retten viste til ektefellenes gjensidige underholdsplikt, jf. el. § 38, og la vekt på at G allerede ved disposisjonene i 2001 hadde sikret seg pleie og omsorg. «Gjennom låneopptakene var G med på å finansiere en livrente til ektefellen på godt og vel 90000 kroner i året. På bakgrunn av brevet [... fra advokat ...] er det vanskelig å forstå dette på noen annen måte enn som et vederlag for pleie og omsorg fra A.» Retten oppsummerte med at overdragelsene ikke hadde noen faktisk eller rettslig realitet for G. «Han ble boende i bolig-

huset med livsvarig boret og kunne – i den grad han var i stand til det – fortsatt bruke fritidsboligen på X. Overdragelsene ville alene få realitet etter hans død. De gjorde i realiteten barna i første ekteskap arveløse. Disposisjonene må anses som dødsdisposisjoner i strid med arvelovens pliktdelsregler. Ektepakten kjennes derfor ugyldig.»

Jeg er helt enig i resultatet og begrunnelsen. Saken har for øvrig flere likhetstrekk med tre av høyesterettsdommene fra 1961 til 1979: G's alder som var 78 år, aldersforskjellen mellom ektefellene som var 21 år, og varigheten av ekteskapet som var 29 år da ektepakten ble opprettet. Det eneste spesielle i denne saken var «trusselbrevet» fra hustruens advokat. Hvor reell denne trussel var etter et ekteskap som da hadde vart i 28 år, er vel umulig for en utenforstående å avgjøre. Hustruen fikk vederlag i form av en livrente. Livrenten ble dog finansiert ved låneopptak på felles bolig. Siden ektefellene hadde felleseie, betalte hun reelt halvparten av livrenten selv. Dermed retten hadde lagt avgjørende vekt på et slikt «trusselbrev», ville det være svært enkelt for ektefeller å kamuflere gaveoverføringer som en livsdisposisjon. I tillegg til en ektepakt kunne ektefeller ganske enkelt opprette et brev med trussel om skilsmisse. Når ekteskapet har vart i 28 år og den ene ektefelle er blitt 78 år gammel, må det iallfall være riktig å se bort fra en slik «trussel».

Peter Hambro

ERSTATNINGSRETT

Objektivt ansvar for ren formuesskade – Høyesteretts dom 2. juni 2006 (Lillestrøm-saken)

Natt til 5. april 2000 fikk et godstog problemer med bremsene, og kjørte inn i et annet tog på Lillestrøm sta-

sjon. To av godsvognene inneholdt propan som tok fyr, og det oppsto en betydelig eksplosjonsrisiko som førte til at store deler av Lillestrøm sentrum måtte evakueres. De som krevde erstatning, var beboere som måtte ta inn på hotell, næringsdrivende som måtte holde stengt, samt Skedsmo kommune som måtte betale lønn til ansatte som ble hindret i å utføre sitt arbeid. Hovedspørsmålet i saken var om transportøren, NSB, var ansvarlig for tapene etter det ulovfestede, objektive ansvaret – ansvaret for «farlig bedrift». Dernest oppsto spørsmål om transportørens forsikrings-selskap, Vesta, heftet for erstatningsutbetalingene etter forsikringsavtalen.

Vesta bestred ikke at de alminnelige vilkårene for ulovfestet, objektivt ansvar – at skaden skyldtes en stadig, typisk og ekstraordinær risiko – var oppfylt, men mente at det ulovfestede, objektive ansvaret ikke kunne omfatte slike *rene formuesskader* som det her var tale om (avsnitt 51). Dette fikk selskapet ikke medhold i. Førstvoterendes begrunnelse var sammensatt. Hun viste til at skadetilfellet lå innenfor «kjerneområdet til det ulovfestede objektive ansvaret – ansvaret for «farlig bedrift»», og til at en skarp sonndring mellom *rene formuesskader* og andre skader kunne ramme tilfeldig, og ikke vareta hensynene bak det objektive ansvaret. Også «en ren interesseavveining» talte for at tapene måtte anses omfattet av ansvaret (avsnitt 52). *Rene formuesskader* kunne derfor ikke generelt anses å falle utenfor ansvarsgrunnlaget. I stedet måtte det foretas en konkret avgrensning av ansvaret basert på adekvansbetraktninger.

Adekvanskravet innebærer at det må foreligge en viss «nærhet i årsakssammenheng», for at erstatningsplikten ikke skal gi «urimelige eller urettferdige utslag». Som et utgangspunkt for vurderingen, uttalte førstvoterende at det «etter norsk rettspraksis skal mye til for at et tredjemannstap har erstatningsrettslig vern» (avsnitt 55). Dette må

bety at *rene formuesskader* ofte vil bli ansett som mindre nærliggende enn økonomiske tap som står i sammenheng med person- eller tingsskade på erstatningssøkerens hånd. Hadde gassen eksplodert, slik at erstatningssøkernes eiendommer var blitt beskadiget, var det ifølge førstvoterende «ikke tvilsomt at formuesskader sammen med integritetsskader ville ha hatt tilstrekkelig nærhet til primærskadene» (avsnitt 56). Tvilen skyldtes altså fraværet av tingsskade på deres hånd. Men også rene formuestap kan altså ha tilstrekkelig nærhet til den ansvarsbetingende risiko. Avgrensningen må skje «etter en konkret vurdering» (avsnitt 55).

Førstvoterendes uttalelser tyder på at rene formuesskader skal bedømmes etter de samme *rettslige kriterier* som andre skader, men at den *faktiske vurderingen* av om tilstrekkelig nærhet foreligger i mange tilfelle kan falle annerledes ut. Rene formuesskader står således ikke i en *erstatningsrettslig særstilling*, slik tilfellet er i en del andre land. Ansvarets utstrekning må avgjøres på grunnlag av en konkret, skjønnsmessig vurdering av skadens tilknytning til den ansvarsbetingende risiko, og på grunnlag av en avveining av partenes interesser. Dette er i tråd med eldre, norsk praksis, jf. f.eks. Rt. 1955 s. 872 (kabeldommen), Rt. 1967 s. 697 (Lierdommen) og Rt. 1973 s. 1268 (flymanøverdommen).

Høyesterett kom til at alle de fremsatte krav måtte erstattes. Evakueringen var «så nær knyttet til den risiko som foreligger ved transport av farlig gods», at formuestapene vanskelig kunne karakteriseres som «for fjerne eller avledete» (avsnitt 56). Det ble bl.a. lagt vekt på at skadepotensialet var stort, på at det i en slik situasjon kunne være tilfeldig hvem som ble påført integritetstap og hvem som bare fikk et rent formuestap, på at skadevirkningene ikke var av abstrakt og ubestemt karakter, på at transporten av gassen var i transportørens interesse, og på at det var denne som hadde mulighet

til å forebygge ulykker. Adekvansvurderingen beror således ikke bare på hvor «nær» eller «fjern» skaden er i forhold til risikoen, men på en totalvurdering av ansvarssituasjonen. Mange av de samme omstendigheter vil være relevante ved adekvansvurderingen som ved bedømmelsen av ansvarsgrunnlaget, herunder risikoens størrelse, prevensjonshensynet, foreliggende forsikringsmuligheter, likebehandlingshensyn og rene rimelighetsbetraktninger.

Enkelte uttalelser kan tyde på at Høyesterett la vekt på at formuesskadene var resultat av en *integritetskrenkelse på tredjemanns hånd* – tapet av propangassen, som tilhørte Statoil (jf. avsnittene 46, 56 og 59). Formuesskader som skyldes integritetskrenkelse på tredjemanns hånd og formuesskade som opptrer alene, omtales som to separate *kategorier* (avsnitt 45, jf. 46). Det fremgår imidlertid ikke klart om de to kategoriene skal bedømmes etter ulike rettslige kriterier. Det er da også vanskelig å se at resultatet burde blitt annerledes om evakueringen hadde funnet sted som følge av en ren eksplosjonsrisiko, uten tingsskade. Det ansvarsbegrunnende var den *risiko* som ble skapt ved virksomheten, og ikke tapet av noen kubikkmeter propangass. Det ville virke helt tilfeldig om en slik omstendighet skulle få avgjørende betydning for erstatningssøkernes stilling i den foreliggende situasjon.

Det er mulig at man kan se dommen som et eksempel på ansvar for *utgifter som pådras for å forebygge en truende fare* (avsnittene 56 og 57). I så fall er avgjørelsen i godt samsvar med det alminnelige synspunkt om at den som blir utsatt for en truende fare, innenfor visse grenser, har rett til å avverge skaden, og kan kreve sine omkostninger i denne forbindelse dekket fra den som ville vært ansvarlig for skaden dersom skaden hadde inntruffet. I Principles of European Law (Tort Law), som ble vedtatt av Study Group on a European Civil Code i desember 2005, fremgår det av

art. 1:101 at en person «who would suffer the damage [has] a right to prevent it. This right is against a person who would be accountable for the causation of the damage if it occurred». Grensene for ansvaret fremgår av art. 6:301: «The right to prevention exists only in so far as (a) reparation would not be an adequate alternative remedy; and (b) it is otherwise reasonable for the person who would be accountable for the causation of the damage to prevent it from occurring.» I det foreliggende tilfellet var det ingen tvil om at NSB ville blitt ansvarlig om personskade hadde inntruffet. Erstatning ville ikke vært adekvat kompensasjon for personskader, og det fremsto som rimelig at innbyggerne og de næringsdrivende ønsket å beskytte seg mot slik skade. Det synes heller ikke urimelig at Skedsmo kommune unnlot å beordre sine ansatte på jobb så lenge faren truet. I et slikt perspektiv, lar det resultat Høyesterett kom til, seg vanskelig kritisere.

Spørsmålet om NSB kunne kreve dekning under ansvarsforsikringen ble besvart bekreftende, basert på en konkret tolkning av forsikringsavtalen.

Are Stenvik

Oppreisning for skade voldt ved seksuell handling mot syv år gammel pike. Høyesteretts dom 14. juni 2006 (HR-2006-01029-A)

1. Høyesterett har i løpet av det siste året avsagt en rekke dommer om oppreisning ved personlige krenkelser, jf. skadeserstatningsloven § 5-3. I de to foregående hefter av *Nytt i privatretten* har jeg omtalt tre av dem. Høyesteretts dom 14. juni 2006 gjelder – som dommen i Rt. 2005 s. 1766 – overgrep mot barn.

Saksforholdet var i korthet dette: B var i lagmannsretten dømt til fengsel i fem måneder for overtredelse av strl. § 200 annet ledd første punktum. Saksforholdet er beskrevet slik i lagmannsrettens dom: B «tok frem sin erigerte penis og løftet As skjørt bak samtidig som han

ba henne stå stille noen minutter slik at han kunne «spille», dvs onanere sin penis. Under dette merket A tiltaltes penis mot sin rumpeball. Hun snudde seg, oppdaget tiltaltes erigerte penis og sprang alvorlig skremt unna».

Tingretten hadde fastsatt oppreisningsbeløpet til 20 000 kroner. Under ankeforhandlingen for lagmannsretten, nedla påtalemyndigheten påstand om at oppreisningen skulle settes til 40 000 kroner. Lagmannsretten tok ikke påstanden til følge, da oppreisningskravets størrelse ikke var gjort til ankegjensstand.

A påanket denne avgjørelsen til Høyesterett. Da straffedommen var rettskraftig, ble anken behandlet etter tvistemålslovens regler.

Høyesterett tok anken til følge, og fastsatte oppreisningserstatningen til 30 000 kroner.

2. Om det prosessuelle spørsmål heter det at straffeprosessloven ikke krever at borgerlige rettskrav gjøres til gjenstand for anke, avsnitt 28. Formuleringen «ny behandling også av de borgerlige rettskrav» og fjerde ledds formulering om at «Begjæring om behandling av borgerlige ... må ... settes frem», innebærer at begjæringen kan være mer formløs enn ved anke. Konklusjonen hos førstvoterende – som de øvrige dommere sluttet seg til – ble etter dette at «det ikke gjelder noen absolutt lengstefrist for når krav om ny behandling av det borgerlige rettskrav må settes frem. Avgjørende er om den annen part har fått tilstrekkelig tid til å forberede seg på behandlingen. Jeg tilføyer at lagmannsretten likevel vil kunne la være å ta kravet til behandling dersom vilkårene i § 427 andre ledd er oppfylt», avsnitt 34.

3. For Høyesterett ble så spørsmålet oppreisningsbeløpets størrelse – at vilkårene for å tilkjenne oppreisning var oppfylt, var rettskraftig avgjort av lagmannsretten.

I noen typetilfeller har Høyesterett i flere avgjørelser tatt utgangspunkt i en normert erstatning, bl.a. for drap og voldtekt, se eksempelvis Rt. 2001 s. 274, Rt. 2003

s. 1580 og Rt. 2005 s. 154. For tilfelle på et område som i denne saken, hvor de aktuelle overgrep kan være svært ulike i art og omfang, var Høyesterett enig med partene i at det ikke var grunn til å legge seg på en generell norm for oppreisningsbeløpet, avsnitt 37. Når det gjelder overtredelse av straffeloven § 200 annet ledd, foreligger det ingen veiledende praksis. Det som derfor har prinsipiell interesse, er at Høyesterett her viser til de generelle uttalelser i Rt. 2005 s. 1749, avsnitt 26, om straffenivåets betydning som veiledningsnorm. Her heter det at «Korrigert for skjerpene eller formildende straffutmålingsmomenter knyttet blant annet til domfeltes person, vil straffutmålingen i stor grad gjenspeile de momenter som også er av betydning ved utmåling av oppreisning. Ved grovere krenkninger vil også oppreisningsbehovet gjerne være større. På den måten vil straffutmålingen kunne gi en grov antydning av det nivå som en oppreisning bør ligge på.» I saken fra 2005 ble tiltalte dømt til fengsel i ti måneder, og Høyesterett tok i den saken utgangspunkt i normen for voldtekt og fastsatte oppreisningen til 40 000 kroner. I vår sak var det ingen formildende eller skjerpene omstendigheter knyttet til Bs person. Mot denne bakgrunn ble oppreisningsbeløpet satt til 30 000 kroner.

Peter Lødrup

FAMILIERETT

Høyesteretts dom 27. juni 2006 om lemping av en avtale om formuesordningen (HR-2006-01131-A)

1. Faktum kan oppsummeres slik:

Tre dager før ekteskapet ble inngått opprettet partene en ektepakt hvor etter partenes fellesbolig ble gjort

til mannens særeie. Boligen ble oppført et år forut for ekteskapet, mens partene var samboere. På dette tidspunkt hadde partene allerede fått et barn sammen. Tomten var kjøpt av mannen for selvkost, som ledd i sosial boligbygging fra kommunens side. Prisen på tomta var kr 58.579. Etter mannens ønske ble det i skjøtet bestemt at tomten skulle tinglyses som særeie på ham. Boligen ble delvis finansiert med mannens oppsparte midler, delvis med mannens selvbyggerinnsats og delvis med låneopptak i hans navn. Lånesummen utgjorde den største delen av kjøpesummen, kr 456.000. Mannens oppsparte midler utgjorde kr 60.584 og selvbyggerinnsatsen ca. kr 20.000. Kostprisen for boligen utgjorde på oppførelsestidspunktet kr 536.584 inklusive tomt. Lånet ble delvis nedbetalt under ekteskapet. På tidspunktet for samlivsbruddet utgjorde restgjelden ca. kr 260.000. Felleseiet bestod av vanlig innbo, en bil og en båt. Bilen var belånt tilsvarende verdien og båtens verdi var ikke oppgitt. Boligen utgjorde således det vesentligste aktivum i boet. Boligen økte vesentlig i verdi under ekteskapet grunnet samfunnsskapt verdistigning. Under ekteskapet betalte mannen renter og avdrag på boliglånene og stod for alle utgifter tilknyttet til boligen. Ekteskapet varte i 17 år. Før det hadde partene vært samboere i fem år. Hustruen hadde under ekteskapet i hovedsak arbeidet i halv stilling, da hun hadde hatt hovedansvaret for fellesbarnet og husarbeidet. Under ekteskapet mottok de begge en sluttpakke fra tidligere arbeidsgiver. For mannens del utgjorde denne kr 200.000, og for hustruens del kr 100.000. (Det fremgår ikke om disse verdiene var i behold på skiftet.) Av verdiene satt mannen igjen med boligen som hadde en verdi på rundt kr 2.000.000, herunder dens gjeld på ca. kr 260.000. Hustruen kom tilnærmet tomhendt ut av ekteskapet.

Hustruen krevde prinsipalt ektepakten satt til side etter el. § 46

annet ledd første punktum. Subsidiært tilkjennelse av et beløp etter annet ledd annet punktum. I tingretten ble mannen pålagt å betale hustruen et beløp i størrelsesorden kr 300.000, jf. annet punktum. Lagmannsretten kom til at det ikke var grunnlag for lemping, mens Høyesterett dissenterte på spørsmålet (3-2). Flertallet tilkjente i tråd med tingretten hustruen et beløp på kr 300.000, mens mindretallet, som lagmannsretten, ikke fant grunnlag for lemping.

2. Flertallets begrunnelse

Flertallet begrunnet resultatet med at det ville virke urimelig om hustruen etter et så langvarig ekteskap ikke skulle få noen andel av boligen. På grunn av hovedansvaret for sønnen og husarbeidet, hadde hun stort sett arbeidet i halv stilling og derfor ikke hatt de samme muligheter som mannen til å bygge opp formue. Boligen utgjorde også det vesentligste aktivum i boet.

Anskaffelsen hadde, ifølge flertallet, videre klart karakter av å være et fellesprosjekt. Den ble anskaffet på et tidspunkt hvor partene var samboere og hadde fått et barn sammen. Formålet med anskaffelsen var at den skulle tjene til familiens fellesbolig. Det var også et moment at tomten ble tildelt på grunnlag av sosiale kriterier, og at en forutsetning for tomtetildelingen var at tomten skulle bebygges med en familiebolig. I tillegg ble det lagt vekt på at den betydelige verdistigningen i stor grad var samfunns-kapt, og ikke skyldtes egeninnsats fra mannens side. Årsaken til verdistigningen var i hovedsak alminnelig inflasjon og prisøkning på bolig-eiendommer. Ifølge flertallet innebar dessuten ektepakten for en del en reell formuesoverføring fra hustruen til mannen. Det forhold at hustruen på grunn av hovedansvaret for sønnen og arbeidet i hjemmet hadde arbeidet 50 %, var etter flertallets syn tilstrekkelig til erverv av medeiendomsrett etter el. § 31 tredje ledd.

3. Mindretallets begrunnelse

Mindretallet begrunnet resultatet blant annet med at eiendommen ville ha tilhørt mannens rådhetsdel dersom det ikke var avtalt at den skulle være hans sær-eie. Tomten ble ervervet av ham nærmere to år før ekteskapet. Han betalte kontant-innskuddet, utførte den forutsatte egeninnsatsen og tok opp pantelån for å finansiere boligprosjektet. Under ekteskapet betalte han alene renter og avdrag på lånene. Mindretallet tilføyde at førstvoterende i Rt. 1999 s. 718, på s. 725, fremhevet at det ved bedømmelsen av ektepakten innhold var naturlig å ta utgangspunkt i hva hver av partene hadde tilført felleseiet før ektepakten ble opprettet. Samtidig ble det vist til uttalelsen om at «det skal helt spesielle forhold til for at en ektepakt som medfører at rådhetsdelene blir hver av ektefellenes sær-eie, helt eller delvis kan settes ut av kraft fordi den virker urimelig overfor den ene ektefelle» (s. 725). Etter mindretallets syn forelå det ikke tilstrekkelig grunnlag for erverv av medeiendomsrett grunnet arbeidsinnsats i hjemmet i medhold av el. § 31 tredje ledd, jf. Rt. 1975 s. 220 (Husmordommen). Partene hadde bare ett barn, og mannen hadde også bidratt med arbeid i hjemmet og tilsyn med sønnen selv om hustruen hadde hatt hovedansvaret. Han hadde dessuten dekket familiens boutgifter i over 20 år. Mindretallet la heller ikke vekt på «subsidierelementet». At tomt og pantelån ble tildelt på sosiale kriterier kunne etter deres syn ikke ha betydning for vurderingen av om eiendommen ville ha tilhørt mannens rådhetsdel, dersom ektepakt ikke var inngått. Mindretallet mente videre at mannen også hadde hatt «saklig grunn» til å avtale at eiendommen, tilhørende hans rådhetsdel, skulle være hans sær-eie. Ektepakten ble inngått før vedtakelsen av skjevdelingsreglene i el. av 1991 § 59 og ektefellene hadde tidligere hatt et samlivsbrudd. Etter mindretallets syn kunne ikke ekteskapets varighet,

alene begrunne en tilsidesettelse av avtalen når man så hen til at hustruen ved samlivsbruddet fremdeles var under 45 år, og ektefellene for fremtiden ville ha den samme arbeids- og inntektsevne.

4. Slutninger fra dommen

Under henvisning til teori, Holmøy/Lødrup 2001, Ekteskapsloven s. 306–307, slo Høyesterett i denne dommen for første gang uttrykkelig fast hvilket tidspunkt urimelighetsvurderingen skulle knyttes til. Som ved skifteavtaler skulle avtaler om formuesordningen «vurderes ut fra situasjonen ved samlivsbruddet», se avsn. 37 og avsn. 61. For skifteavtalenes vedkommende er dette slått fast i Rt. 2001 s. 716.

Høyesterett tok her for første gang også stilling til om terskelen for å tilkjenne et vederlag etter el. § 46 annet ledd annet punktum skulle være like høy som for å sette ektepakten helt eller delvis ut av kraft etter annet ledd første punktum. Høyesterett delte seg i synet på dette spørsmålet. Flertallet mente at «[s]elv om det i utgangspunktet må stilles det samme krav til urimelighet etter første og andre punktum, må det ... ved urimelighetsvurderingen i noen grad ses hen til rettsvirkningene». Ifølge flertallet ville tilkjennelse av et vederlag etter omstendighetene kunne være et mindre inngrep i ektepakten enn hel eller delvis tilsidesettelse. Under henvisning til Strøm Bull mente flertallet at «tilkjennelse av et vederlagskrav [kunne] fremstå som en hensiktsmessig «mellom-løsning» i tilfeller hvor avtalen fremstår som urimelig, men ikke som så urimelig at det er riktig å sette den til side», se avsn. 42. Mindretallet la derimot ubetinget til grunn at terskelen i el. § 46 annet ledd første og annet punktum skulle være den samme, se avsn. 71. Terskelen for å tilkjenne et vederlag skulle ikke være lavere.

Det sammenlikningsgrunnlaget som ble lagt til grunn i høyesterettsdommen i Rt. 1999 s. 718, ektefel-

lenes rådighetsdeler, ble også benyttet av Høyesterett i denne dommen, se avsn. 48 og avsn. 62. Dog synes flertallet å foreta noen utvidelser i de retningslinjer som ble oppstilt i 1999-dommen, se punkt 5 nedenfor.

Videre slo Høyesterett fast at formue som ektefellene har ervervet etter at samlivet ble brutt ikke kan tas i betraktning i urimelighetsvurderingen, se avsn. 50 og avsn. 69. Begrunnelsen for dette er at slik formue ikke under noen omstendigheter skal inngå i delingsgrunnlaget, jf. el. § 60 første ledd bokstav a, se avsn. 50.

Når det gjelder vederlagets størrelse, fastsatte flertallet et noe høyere beløp enn de prosentsetser Ekteskapslovutvalget antydte i NOU'en. Ekteskapslovutvalget antydte at de beløp som tilkjennes burde ligge på mellom 7 og 15 % av den annens formue, hvor denne ikke overstiger 3–500.000 kr, se NOU 1987:30 s. 147. Mannen ble her pålagt å betale hustruen kr 300.000, hvilket utgjorde 17,2 % av hans netto særformue på kr 1.740.000.

5. Noen kommentarer til dommen

For det første kan det påpekes at flertallet tilsynelatende har foretatt en utvidelse av de retningslinjer Høyesterett oppstilte i Rt. 1999 s. 718, på s. 725, se avsn. 48. Flertallet uttalte her at det var enig med Høyesterett i 1999-dommen i at en ektepakt som gjør et formuesgode som fullt ut tilhører en ektefelles rådighetsdel til særformue, «normalt» ikke kan tilsidesettes som urimelig, men at det kan tenkes unntak. Det avgjørende etter flertallets syn er om det ut fra en totalvurdering vil virke urimelig overfor hustruen å gjøre ektepakten gjeldende. Med disse uttalelsene synes flertallet i større grad å åpne for lemping av avtaler som ikke innebærer en formuesoverføring enn i 1999-dommen, hvor det ble fastslått at det skulle «helt spesielle» forhold til for å sette en ektepakt som ikke

inneholdt en formuesoverføring, fordi rådighetsdelene ble gjort til særformue, til side. Det kan virke som om Høyesterett nå legger en friere rimelighetsvurdering til grunn.

For det annet kan det reises spørsmål om flertallet har strukket ervervsbegrepet i el. § 31 tredje ledd for langt, når hustruen ble tilkjent en medeiendomsrett i boligen uten nærmere begrunnelse. Ifølge flertallet var det tilstrekkelig for erverv av medeiendomsrett at hustruen på grunn av omsorgen for sønnen og arbeid i hjemmet stort sett bare hadde arbeidet i halv stilling. Etter mitt syn er det ikke nødvendigvis klart at det forelå tilstrekkelig grunnlag for å gi hustruen en medeiendomsrett i boligen. De hadde kun et barn. Barnet var dessuten to år da ektepakten ble inngått. Det vil kun være nødvendig for hustruen å arbeide i halv stilling fram til barnet har nådd en viss alder. I dette tilfellet arbeidet hustruen i hovedsak i halv stilling i over 20 år. Mannen hadde også bidratt noe med arbeid i hjemmet og med tilsyn med sønnen. Han hadde dessuten stått for betalingen av alle boutgifter de årene partene bodde sammen. Jeg går ikke nærmere inn på denne vurderingen, men etter mitt syn befinner vi oss nok i grenselandet for erverv av medeiendomsrett.

Flertallet så heller ikke nærmere på hvor stor del av boligen hustruen hadde ervervet medeiendomsrett i. Det fremgår kun at hun hadde ervervet en medeiendomsrett for «en del» av boligen, se avsn. 49. Etter mitt syn var ikke hustruens innsats betydelig nok til at hun kunne bli medeier i boligen for en ideell halvpart av boligen. En del av utgiftene til boligprosjektet, ca. 11 %, ble finansiert med mannens oppsparte midler anskaffet før ekteskapets inngåelse. Dessuten ble lånet kun nedbetalt med kr 196.000 over 20 år. Dette beløpet utgjorde ca. 43 % av lånesummen.

For det tredje kan det reises spørsmål om flertallet har lagt terskelen for lemping på strekk i

mangel av subsidiære krav om vederlag fra den ankende parts side etter el. §§ 63 og 73. De lege ferenda er jeg enig med flertallet i at det er rettfærdig å tilkjenne hustruen et beløp. Det kan virke urettferdig om hustruen skal komme tilnærmet tomhendt ut av et 17 års langt ekteskap, hvorav partene forut hadde vært samboere i fem år, når hun underveis hadde innrettet seg til det beste for fellesskapet. Anskaffelsen av boligen hadde karakter av å være et fellesprosjekt. De hadde fått et barn sammen, og skulle derfor skaffe seg et egnet sted å bo. Etter et endt ekteskap ville hun som følge av ektepakten få problemer med å få dekket sine basale behov. Derimot er jeg uenig i flertallets begrunnelse. Som nevnt finner jeg det tvilsomt om det forelå tilstrekkelig grunnlag for erverv av medeiendomsrett etter el. § 31 tredje ledd. Ved vurderingen etter el. § 31 tredje ledd må det også tas i betraktning at det forelå en særformueavtale. Etter mitt syn hadde nok tilkjennelse av vederlag etter el. §§ 63 og 73 i dette tilfellet vært et bedre alternativ. I urimelighetsvurderingen etter el. § 46 annet ledd kan det tas hensyn til om andre lovbestemmelser kan føre til et bedre økonomisk resultat enn avtalen i seg selv skulle føre til. Det er relevant å se hen til reglene om vederlagskrav. Jeg stiller meg undrende til hvorfor vederlagsreglene i el. §§ 63 og 73 ikke har vært påberopt. Siden Høyesterett er bundet av partenes anførsler og påstander etter tvml. §§ 85 og 86, kan flertallets begrunnelse bære preg av at flertallet har syntes at virkningen av at ektepakten gjøres gjeldende vil være så urimelig, at den har «presert» avtalen inn under lempingsreglene i el. § 46 annet ledd, selv om vederlagsreglene kunne vært mer aktuelle.

Videre tok Høyesterett som nevnt stilling til et spørsmål som har vært omstridt i teorien, spørsmålet om kravet til urimelighet skal være det samme ved hel eller delvis tilsidesettelse av avtalen på den ene

side eller tilkjennelse av et beløp på den annen. Jeg har mest sans for mindretallets synspunkt om at terskelen etter første og annet punktum skal være den samme. En slik tolkning er mest i tråd med ordlyden, forarbeidene og en tidligere høyesterettsdom, som riktignok gjaldt en skifteavtale, se Rt. 2001 s. 716, på s. 721.

I el. § 46 annet ledd første punktum fremgår det at en avtale helt eller delvis kan settes ut av kraft dersom den «vil virke urimelig overfor en av partene». Det uttales deretter i annet punktum at retten «[i] stedet» for å sette avtalen ut av kraft kan bestemme at den ektefellen som blir urimelig dårlig stilt skal tilkjennes et beløp fra den andre. Det følger av formuleringen «[i] stedet» at vilkåret i første punktum, at avtalen «vil virke urimelig overfor en av partene», forutsettes å gjelde også for lempingsregelen i annet punktum. Sammenhengen mellom disse bestemmelsene taler således for at terskelen skal være den samme etter første og annet punktum.

En tolkning av uttalelsene i forarbeidene kan også tas til inntekt for at bestemmelsene i el. § 46 annet ledd skal forstås på denne måten. Bakgrunnen for at departementet tilføyde adgangen til helt eller delvis tilsidesettelse ved siden av Ekteskapslovutvalgets forslag om en regel som ga rett til vederlag, skyldes tilsynelatende ønsket om at domstolene skulle få større fleksibilitet ved valg av reaksjoner. Forarbeidenes uttalelser gir ikke inntrykk av at terskelen for urimelighet skulle være lavere ved tilkjennelse av et beløp enn ved lemping i form av helt eller delvis tilsidesettelse, se Ot.prp. nr. 28 s. 80.

Etter min mening er det heller ingen grunn til at dette skal være annerledes etter el. § 46 annet ledd enn etter el. § 65. I Rt. 2001 s. 716 fremgår det at terskelen for tilkjennelse av et beløp skal være den samme som for å sette ektepakten helt eller delvis til side.

Heidi Trudvang

OPPHAVSRETT

Høyesteretts dom 16. juni 2006 (Jul i Blåfjell)

Høyesterett har avsagt dom i saken om NRKs bruk av logoen til programserien Jul i Blåfjell i reklame for merchandiseprodukter («spin off-produkter») til serien (se *Nytt i privatretten* 1/2006). Til forskjell fra lagmannsrettssaken gjaldt saken for Høyesterett kun spørsmålet om ansettelsesavtalen med designeren av logoen (Margaret Emdal) ga NRK rett til slik bruk. NRK unnlot å anke inn spørsmålet om logoen var et åndsverk i åndsverklovens forstand. Dermed blir Borgarting lagmannsretts avgjørelse av dette spørsmålet stående. Dommen fra lagmannsretten gir dog en lite tilfredsstillende begrunnelse for hvorfor så er tilfellet, idet begrunnelsen har et klart varemerkerettslig – og ikke opphavsrettslig preg.

Høyesterett tolket avtalen mellom NRK og Emdal på en annen måte enn lagmannsretten, og kom til at avtalen ga NRK rett til å bruke logoen som reklame for «spin off-produkter» uten designereens samtykke. I motsetning til lagmannsretten mente Høyesterett at markedsføring av slike produkter måtte anses som en del av NRKs egen virksomhet i avtalens forstand, og at avtalens ordlyd derfor tilsa at NRK hadde rett til slik bruk. I tillegg fant Høyesterett at avtalens formål – å etablere en fri adgang for NRK til å utnytte det markedspotensiell som NRKs programmer gir for salg av ulike produkter og tjenester – støttet en slik tolkning. Etter dette kom Høyesterett til at avtalen var klar, og at det derfor ikke var grunn til å drøfte om det såkalte spesialitetsprinsippet i åndsverkloven fikk anvendelse (jf. åvl. § 39a: «Har erververen overdratt rett til å bruke verket på en bestemt måte eller ved bestemte midler, har erververen ikke rett til å gjøre det på andre måter eller ved andre midler»). Noen nærmere begrunnelse for hvorfor spesi-

tetsprinsippet – som restriktivt tolkningsprinsipp i opphavsmannens favør – ikke får anvendelse i en slik situasjon, gis imidlertid ikke. Om den tolkningen Høyesterett anlegger isolert sett kan synes å fremstå som den mest logiske, kunne det vært å ønske at man hadde gått nærmere inn på de prinsipielle sidene av spesialitetsprinsippet, når man først slapp inn for behandling en sak om konkret tolkning av avtale om overdragelse av opphavsrett.

Ole-Andreas Rognstad

EF-domstolen, dom 1. juni 2006 i sak C-169/05 (Uradex)

Dommen gjelder tolkning av satellitt- og kabeldirektivet (Rdir. 93/83 EØF) art. 9(2), som – i sammenheng med regelen i art. 9(1) – bestemmer at utøvelse av rettigheter til videresending av fjernsynssendinger i kabel skal skje av forvaltningsorganisasjoner, også for det tilfellet at rettighetshaveren ikke har overlatt forvaltningen av sine rettigheter til organisasjonen. Bestemmelsen anses for å hjemle de såkalte «avtalelisensene», som man finner i norsk og øvrig nordisk opphavsrett (jf. åndsverklovens § 36). Saken for EF-domstolen ble forelagt av en belgisk domstol, idet konstruksjonen «avtalelisens» ikke finnes i belgisk rett. Spørsmålet for EF-domstolen var dels om forvaltningsorganisasjonens rett gjelder forvaltning av eneretten, og ikke bare en plikt til å oppbevare og utdele vederlaget til rettighetshaveren. Dels var det spørsmål om forvaltningsorganisasjonens kompetanse også gjelder der den originære rettighetshaver har overdratt eneretten til andre (les: filmprodusentene). Begge spørsmål ble besvart bekreftende av EF-domstolen, som konkluderte slik: «Artikel 9, stk. 2... skal fortolkes således, at når et forvaltningsselskap anses for berettiget til at varetage rettighetene for innehaveren af ophavsret-tigheder eller ophavsretsbeslægtede rettigheder, der ikke har overdraget

varetagelsen af disse rettigheder til et forvaltningsselskab, har dette selskab beføjelse til at udøve indehaverens ret til at give eller nægte en kabeldistributør tilladelse til at videresprede en udsendelse pr. kabel ...».

Ole-Andreas Rognstad

SELSKAPSRETT

Voldgiftsdom avsagt i Oslo 14. august 2006 (voldgiftsrettens sammensetning, professor Viggo Hagstrøm, formann, høyesterettsdommer Trond Dolva, advokat Carl Hambro) om rekkevidden av bestemmelsen i allmennaksjeloven § 6-12 (1) om styrets kompetanse, godtrokravet etter allmennaksjeloven § 6-33 og kravet i § 6-21 (2) om at styret skal ha et «tilfredsstillende behandlingsgrunnlag». Dommen er i medhold av voldgiftsloven § 5 offentliggjort av en av sakens parter, og er i sin helhet inntatt på nettstedet www.norskvekst.no. Jeg har derfor funnet det tilstedelig å gjengi de viktigste juridiske resonnementer i dommen, uten å kommentere saken.

1. Tvisten gjaldt krav om oppfyllelse av en kjøpsavtale, Conditional Sale Agreement (heretter betegnet *Avtalen*), inngått 25. august 2005. Ved *Avtalen* avhendet Norsk Vekst ASA som selger hoveddelen av selskapets investeringsportefølje (heretter betegnet *Porteføljen*). Kjøpet omfattet en Portefølje av aksjer og kommandittandeler i til sammen ni selskaper. Kjøpesum utgjorde EURO 63 millioner. Kjøperen krevde dom for oppfyllelse av *Avtalen* mot å erlegge den avtalte kjøpesummen.

2. Partene. *Norsk Vekst ASA* (heretter betegnet *Norsk Vekst* eller selge-

ren) ble stiftet i 1989 etter initiativ fra den norske Stat som et virkemiddel til å tilføre kapital til norske selskaper i etablerings- og oppbyggingsfasen. Staten hadde opprinnelig 49 % av aksjekapitalen, mens 51 % var eid av private investorer. Disse var underlagt særlige skatte-regler i forbindelse med aksjeinnskuddet. Selskapet ble notert på Oslo Børs fra januar 1995. Investeringene i Porteføljen ble foretatt i 1993-1998. Selskapet var «fullinvestert» i 1998. Norsk Vekst hadde en opprinnelig vedtektsbestemt investeringshorisont på 10 år. Staten solgte seg helt ut av selskapet i år 2000.

Forvalterne av Porteføljen (Forvalterne) var opprinnelig ordinære lønnstakere i Norsk Vekst, men med bonusordninger. Av ulike grunner – bl.a. for å sikre forvaltningstiljøet ved at det kunne ta oppdrag også fra andre enn Norsk Vekst – ble forvaltningsvirksomheten skilt ut i egne selskaper. I det aktuelle tidsrom skjedde forvaltningen gjennom Norsk Vekst Equity Partners AS (heretter betegnet NV Equity Partners), der Forvalterne var eneste eiere. Etter omorganiseringene hadde ikke Norsk Vekst egne ansatte, men en av Forvalterne hadde stillingen som daglig leder. I realiteten var lederskapet kollektivt, ved at Forvalterne hadde delt ansvar for Porteføljen mellom seg, og alle møtte i styret i Norsk Vekst for å rapportere om sitt ansvarsområde.

Kjøperen av Porteføljen var *Norsk Vekst Secondary AS* (heretter betegnet *NV Secondary* eller kjøperen), et selskap opprettet av Forvalterne. Det var imidlertid forutsetningen at Porteføljen skulle eies av et investeringsfond, vesentlig finansiert av forvaltningsselskapet (capital management selskap) *HarbourVest Partners LLC* (heretter betegnet *HarbourVest*). I medhold av *Avtalens* pkt. 11 ble rettighetene og pliktene etter *Avtalen* overført *Norsk Vekst Private Equity Secondary LP* (heretter betegnet *Fondet*) på Guernsey.

Salget var formidlet av Campbell Lutyens & Co Ltd. (heretter betegnet Campbell), som var engasjert av NV Equity Partners. Selskapet hadde tidligere bistått Forvalterne ved etableringen av det såkalte Fond IV, der Norsk Vekst ikke hadde eierinteresser. Campbell hadde ledet budprosessen, som i tråd med mandatet ble innrettet mot såkalte «funds in funds», dvs. kjøperfond som ikke hadde egenforvaltning, og dermed fortsatt et reelt behov for Forvalternes tjenester. For slike erververe ville fortsatt forvaltning være en forutsetning.

3. Prosessen. Kort etter at *Avtalen* ble inngått av styret i Norsk Vekst 25. august 2005 og salget ble meddelt markedet i en børsmelding, ble det reist innsigelser mot *Avtalen* fra en aksjonærgruppe ledet av Arendals Fossekompagni ASA (heretter betegnet Arendal Foss) ved styrets leder Erik Must. Det ble innkalt til ekstraordinær generalforsamling i Norsk Vekst 20. september 2005, hvor det bl.a. ble valgt et nytt styre. Generalforsamlingen instruerte det nye styret om ikke å gjennomføre *Avtalen* inntil styret hadde undersøkt omstendighetene omkring *Avtalen* og vurdert hvorvidt Norsk Vekst skulle erklære seg ubundet av den. Spørsmålet skulle så forelegges en ny ekstraordinær generalforsamling for endelig avgjørelse. Ekstraordinær generalforsamling ble holdt 26. oktober 2005. Det ble besluttet med stort stemmeflertall at Norsk Vekst skulle erklære seg ubundet av *Avtalen*. Det ble bl.a. lagt vekt på at salget ga Forvalterne, som skulle fortsette å forvalte *Fondet*, en betydelig gevinstmulighet i form av bonus – som de ikke hadde i Norsk Vekst – og at dette gevinstpotensialet hadde vært styrende for prosessen. Da det senere dukket opp betenknninger om en påtenkt transaksjon med et forvalterstyrt kjøperfond på Guernsey (de såkalte Thommessen 1 og 2) som Forvalterne hadde innhentet allerede før styret 12. mai 2005 ga dem fullmakt til å sondere kjøpsmulig-

heter i utlandet, ble det hevdet at det forelå en konspirasjon for å overrumple styret.

4. Spørsmålene i saken. Tvisten gjaldt bl.a. spørsmålet om Avtalen var uforpliktende for Norsk Vekst, fordi styret ikke hadde kompetanse til å inngå den, jf. allmennaksjeloven § 6-12 (1), jf. nedenfor i pkt. 2 i dommen. Slik saken var lagt opp med en omfattende bevisførsel om Avtalens tilblivelse, fant voldgiftsretten det riktig i en viss utstrekning å behandle også subsidiære grunnlag, se nedenfor pkt. 3. Voldgiftsretten fant at det heftet slike mangler ved styrets beslutningsgrunnlag at Avtalen uansett måtte anses uforpliktende for Norsk Vekst. Voldgiftsretten fant at saksøker ikke kunne anses å være i aktsom god tro i forhold til § 6-33, verken hva gjaldt kompetanseoverskridelsen eller de alvorlige manglene ved saksbehandlingen.

Om disse spørsmål heter det i voldgiftsrettens dom:

«2. Kompetansespørsmålet

2.1. Det følger av § 6-12 (1) at «Forvaltningen av selskapet hører under styret.» Voldgiftsretten legger til grunn at begrepet «forvaltning» i utgangspunktet omfatter all ledelse av selskapet som ikke i medhold av lov, vedtekter eller annen generalforsamlingsbeslutning tilligger andre selskapsorganer. Det må således antas at viktige beslutninger om kjøp, salg og pantsettelse av driftsmidler av vesentlig betydning for selskapet, uten videre hører under styrets myndighet. Voldgiftsretten bygger videre på at den regel som ble foreslått i NOU 1992 : 29 § 9-10 om at «Saker om salg, opphør eller betydelig omlegging av den virksomhet selskapet driver, eller vesentlige deler av denne, skal forelegges generalforsamlingen til godkjenning før styret iverksetter beslutningen», ikke er uttrykk for gjeldende rett. Samti-

dig er det forutsatt i Ot. prp. nr. 36 (1993-94) s. 126 f. at «*disposisjoner som nevnt ... vanligvis vil ligge utenfor selskapets vedtektsbestemte formål.*»

Partene er enige om at vedtektenes virksomhetsangivelse setter en grense for styrets kompetanse. Norsk Veksts formål er angitt i vedtektenes § 2: «*Norsk Vekst ASA er et investeringsselskap som har som formål å tilføre kapital og kompetanse til utvikling av bedrifter innen industri, handel og tjenesteytende næringer med potensial for vekst og lønnsomhet. Engasjementene skal, i den grad det er nødvendig for utviklingen av prosjektene, ha et langsiktig perspektiv ... Norsk Vekst ASA kan utøve sin virksomhet gjennom deltagelse i annet selskap med virksomhet innenfor investeringsformålet, med hele eller deler av sin kapital.*» Det må antas at ettersom Norsk Vekst er et investeringsselskap, må kjøp og salg av aksjer, herunder vesentlige eierandeler i porteføljeselskaper i forhold til selskapets kapital, uten videre falle inn under styrets kompetanse. Voldgiftsretten antar – likesom partene – at Aarbakke mfl.: *Aksjeloven og allmennaksjeloven*, 2. utg., Oslo 2004, s. 492 gir en dekkende beskrivelse av gjeldende rett: «*Styrets kompetanse når det gjelder salg, opphør eller betydelig omlegging av selskapets virksomhet, eller vesentlige deler av denne, begrenses av vedtektenes virksomhetsangivelse, jf § 2-2 første ledd nr 3 og Ot prp nr 36 (1993-94) s 126-127. Et salg eller nedleggelse av virksomheten eller en vesentlig del av denne, som innebærer at selskapet ikke lenger driver sin vedtektsbestemte virksomhet, må derfor forelegges for generalforsamlingen med mindre det dreier seg om en rent forbigående situasjon.*» Voldgiftsretten antar at kompetansen ikke kan bero på den etterfølgende

utvikling; hvorvidt det dreier seg om en «forbigående situasjon», må følgelig vurderes etter det som objektivt sett foreligger på tidspunktet da vedtaket ble fattet.

I styreprotokollatet til vedtaket om salg av Porteføljen heter det at styret «*understreket at et salg vil gi ... Norsk Vekst mulighet til å gå inn i nye prosjekter*» og at «*Styret besluttet ... å starte arbeidet med å utvikle en offensiv strategi for Norsk Vekst ASA med bakgrunn i selskapets sterke finansielle stilling etter gjennomføringen av salget.*» Voldgiftsretten finner at det ikke kan legges avgjørende vekt på at styrets uttrykte intensjon ved salget ikke har vært at investeringsvirksomheten skulle opphøre etter salget av Porteføljen, jf. i denne retning Rygh i Rt. 1919 s. 593, på s. 597, s. 599, s. 606. En slik forståelse ville i realiteten gi styret frihet til å definere sin egen kompetanse. Vitneforklaringene fra styrets medlemmer indikerer dessuten at tilbakeholdelsen av aksjer i et par porteføljebedrifter og protokollatet må sees i sammenheng, ved at styret på best mulig måte har søkt å sikre at det fremførbare underskuddet skulle være i behold etter inngåelsen av Avtalen. At styret på denne måten ville sikre at Avtalen ikke skulle anses som opphør av virksomheten i forhold til skattereglene, kan ikke anses avgjørende i forhold til kompetansespørsmålet. Skal det legges til grunn at salget av Porteføljen ikke innebar et opphør av investeringsvirksomheten, må det etter voldgiftsrettens oppfatning være objektive holdpunkter på beslutningstidspunktet for at den uttrykte intensjonen hadde en realitet.

Norsk Vekst hadde opprinnelig en vedtektsfestet investeringshorisont på 10 år. Selskapet var fullinvestert i 1998. Etter den opprinnelige strategi kunne Porteføljen anses «moden» omkring år 2000, og skulle deretter reali-

seres over tre års tid. Historisk var utbyttepolitikken i selskapet at realisasjonsvederlag med fra-drag av kostpris ble tilbakeført aksjonærene som utbytte. Dette medførte at kapitalbasen ble beholdt i selskapet, mens alle merverdier gikk til eierne. Politikken gjorde selskapet sårbart i nedgangstider. I forbindelse med utfisjoneringsen av NV Forvaltning ASA ble det i fisjonsprospektet av 9. mai 2000 angitt: «Kapitalbasen i Norsk Vekst ASA vil ikke bli reinvestert, men vil gradvis bli tilbakebetalt til aksjonærene i forbindelse med fremtidige realisasjoner av porteføljebedrifter.» Voldgiftsretten bemerker at denne strategien var langt mer vidtgående enn den tradisjonelle utbyttepolitikken, og at den med nødvendighet ville innebære en gradvis avvikling av virksomheten. Da særlig IT-sektoren, som Norsk Vekst hadde vært sterkt inne i, ble utsatt for voldsomme verdifall i 2000–2001, måtte den opprinnelige strategien om gradvis avvikling omlegges. Porteføljen var blitt nærmest uomsettelig. Samtidig hadde Norsk Vekst en høy gjeldsgrad. Flere styremedlemmer har i sin vitneforklaring uttrykt at selskapet manglet handlingsrom. Aksjene i Norsk Vekst var videre blitt illikvide. Det er imidlertid ikke etter voldgiftsrettens mening holdepunkter for å bygge på at denne problematiske situasjonen for selskapet innebar noe annet enn en temporær omlegging av tidligere strategi.

Samtidig hadde selskapet en betydelig hovedaksjonær, Arendal Foss, som med tilknyttede aksjonærer, kunne sette agendaen, og gjorde dette, eksempelvis overfor styrets planer om emisjonsfullmakt og tegning av konvertibelt lån. Styrets ulike forslag for å komme ut av en fastlåst situasjon fikk ikke hovedaksjonærens støtte. Hovedaksjonæren arbeidet med

«en annen løsning». Da Arendal Foss kom med et offentlig bud på selskapet i 2003, kunne det – slik det har vært uttrykt for voldgiftsretten – sies at største aksjonær hadde satt seg på den annen side av forhandlingsbordet i forhold til de øvrige aksjonærer. Selv om det i denne sammenheng må understrekes at det i saken ikke er fremkommet noe som tilsier at hovedaksjonærens standpunkt var rettsstridig overfor de øvrige aksjonærer, vil en slik situasjon etter voldgiftsrettens mening, gjøre det mindre sannsynlig at det kunne antas at det ville være oppslutning om å la selskapet gå inn i en ny fase med omfattende nyinvesteringer. Det er videre erkjent at det etter hvert var oppstått et motsetningsforhold mellom Forvalterne og Erik Must, særlig p.g.a. forvalterhonorarene. Voldgiftsretten trenger ikke å gå nærmere inn på årsakene til dette, men finner at et slikt motsetningsforhold mellom største aksjonær, Arendal Foss, og forvaltere i et investeringsselskap, over tid neppe ville være håndterbart, og at det i hvert fall ikke skapte grunnlag for å foreta betydelige nyinvesteringer. Voldgiftsretten bemerker dog at høyesterettsadvokat Jon Gundersen, som hadde sittet i styret siden 1992, fra 1997 som dets formann, forklarte for voldgiftsretten at han p.g.a. konfliktforholdet hadde foretatt en gjennomgang av honorarene, og konkludert med at de var i samsvar med bransjepraksis, heller noe i underkant. Dette overbeviste imidlertid ikke Erik Must; Jon Gundersen fant hans holdning vanskelig å forstå. Ettersom Jon Gundersen ikke ønsket gjenvalg i 2004, påtok Christian Falch-Pedersen seg etter anmodning å overta vervet som styreformann. Han ga i sin forklaring for voldgiftsretten uttrykk for at han ble bedt om å være brobygger, og at han spesielt anså striden mellom hovedaksjonær og

Forvalterne som ødeleggende. Samlet sett var konstellasjonene i Norsk Vekst etter voldgiftsrettens vurdering såpass problematiske at «en offensiv strategi for Norsk Vekst ASA», slik det er uttrykt i styreprotokollatet av 25. august 2005, ikke hadde videre sannsynlighet for seg.

Hertil kommer at sentrale aksjonærer i selskapet lenge hadde uttrykt et ønske overfor enkelte av Forvalterne og styrets medlemmer om at selskapet skulle realisere verdiene for aksjonærene. Christian Falch-Pedersen hadde møte med Erik Must i oktober 2004. Ifølge det notat som i etterkant ble fremlagt for styret, «uttrykte Erik Must ønske om at styret så snart det forelå et grunnlag for en objektiv prising av Trema, tok initiativ til å selge Norsk Vekst ASA til selskap som kunne utnytte skatteposisjonen mot annen inntekt og legge til grunn at Norsk Vekst Forvaltning ville fortsette å forvalte porteføljebedriftene frem mot exit. Selv om Arendal Foss er et selskap som kan utnytte skatteposisjonen, har det ikke vært et tema i AF å legge et nytt bud på Norsk Vekst etter at det forrige budet ble avvist. I tilfelle en slik situasjon igjen ville bli aktuell enten gjennom et initiativ fra styret eller forårsaket av bud fra tredjepart, så la han til grunn at dette ville skje i samarbeide med styret i Norsk Vekst og bli oppfattet som vennligsinnet.» Både styremedlemmer og Forvalterne fikk i denne tid henvendelser fra aksjonærer som Stephen Kunz og Ola Rustad, som ville ha en rask exit. Flere styremedlemmer har forklart at de oppfattet at sentrale aksjonærer hadde gitt styret «marsjordre»; i dette lå åpenbart ikke noen oppfordring om å la selskapet gå inn i en ny, offensiv fase.

At Norsk Vekst gikk mot en avvikling av investeringsvirksomheten, var også Forvalternes vurdering. I forbindelse med

opprettelsen av Fond IV ble det – slik voldgiftsretten oppfatter bevisførselen – spørsmål om hva som kom til å skje dersom Norsk Vekst tok opp sin investeringsvirksomhet før Fond IV var lukket. At Forvalterne skulle kunne foreta parallelle investeringer for to fond, er ikke i samsvar med bransjepraksis. Forvalterne avga av denne grunn en erklæring 9. desember 2004 (det såkalte «sideletter») til investorene i Fond IV: «*Although NOV are no longer subject to any agreement not to make new investments, the current capital structure of NOV does not allow for any new investments in the foreseeable future unless substantial new funds are injected into the company or a substantial part of the current portfolio is exited. The Senior Executives do not see a substantial injection of new capital as a possible scenario, knowing the history of NOV and the strategy leading up to the decision in 1998 to raise new capital in the form of closed end funds rather than through share issues in the listed company. Likewise, it is not expected that proceeds from exited investments will be reinvested in new investments. On this basis, it is the Senior Executives' opinion that the most likely strategy for NOV, will be to continue to exit the portfolio during the coming two – three years, repaying debt and distribute capital to the shareholders.*» En aktivering av investeringspolitikken, beskrives i fortsettelsen: «*In the highly unlikely situation . . .*». Forvalternes oppfatning må anses som et viktig begivenhetsnært bevis.

Styrets beslutning i møtet 12. mai 2005 om å søke etter kjøpsinteresser, kan etter vitneforklaringene fra styremedlemmene, ikke oppfattes som ledd i en strategi for å sondere muligheten for et Porteføljesalg for å muliggjøre nye investeringer. Etter protokollet besluttet styret «å be admi-

nistrasjonen identifisere interesse fra investorer med sikte på å kunne realisere selskapets verdier samlet. Slik interesse skal primært søkes fra utenlandske investorer i samråd med eksterne rådgivere, for i størst mulig grad å sikre at dette arbeidet ikke får innvirkning på exitforberedelser i de enkelte porteføljeselskapene. Styret er innforstått med at en positiv interesse fra investorer til verdier som styret finner attraktivt, vil kunne lede til en mulig budsituasjon, og vil i så fall legge til rette for en lik behandling av alle interessenter.» Etter vitneførselen må det kunne legges til grunn at styrets medlemmer den gang så for seg bud på aksjene i selskapet, slik at det kunne bli mulighet for en samlet avhending for samtlige aksjonærer for å kunne realisere de verdier som lå i selskapet. For at et innmatsalg skulle være økonomisk ekvivalent for aksjonærene, måtte det innebære at investeringsvirksomheten opphørte.

At styret arbeidet for en samlet realisasjon for å kunne tilbakeføre verdiene til aksjonærene, har også vært Campbells oppfatning. Allerede i utkast til informasjonsmemorandum 20. juni 2005 heter det således: «*The Board of Directors of North Pole ASA has decided that North Pole ASA will not make any new investments. It has further been resolved that North Pole Forvaltning AS shall seek to realise its portfolio when advantageous for North Pole ASA. Therefore to obtain an offer for the entire portfolio, or for the shares of the company is considered as a potentially attractive alternative to selling off the portfolio companies individually.*» Så sent som i utkastet av 23. august 2005 til presentasjon for styret i Norsk Vekst ga Campbell uttrykk for den samme forståelse: «*In [x] 2005, the Board of Directors of Norsk Vekst ASA resolved that Norsk Vekst ASA would not make*

any new investments. It was further resolved that Norsk Vekst Forvaltning AS should seek to realise the private equity investments currently held within Norsk Vekst ASA and KS Norsk Vekst I (the «Portfolio») when advantageous for Norsk Vekst ASA and its shareholders. Norsk Vekst Forvaltning AS subsequently received approval from the Board of Directors of Norsk Vekst ASA to explore the possibility of a secondary sale of the entire Portfolio of Norsk Vekst ASA or potentially and offer to acquire the shares of Norsk Vekst ASA in order to provide liquidity for the existing investors.»

Utsagnet om at Norsk Vekst ikke skulle foreta nyinvesteringer, gikk imidlertid ut av den versjon Campbell presenterte for styret 25. august 2005.

Det er etter voldgiftsrettens oppfatning ikke godtgjort at styret i den tid som gikk fra 12. mai og til budet ble presentert 25. august, hadde endret den erklærte strategien for selskapet, nemlig å tilbakeføre verdiene til aksjonærene. Styreprotokollatet om «*mulighet for å gå inn i nye prosjekter*» samt tilbakeholdelsen av en mindre del av Porteføljen, i verdi omkring 5 %, kan som fremholdt, vanskelig oppfattes som et første skritt i en ny investeringsstrategi. Slik styrets medlemmer har forklart seg for voldgiftsretten, ønsket styret i første omgang å vurdere hvilke muligheter som fantes etter salget av Porteføljen. Noen konkrete investeringsplaner forelå ikke. Det er forklart for voldgiftsretten at det på avtaletiden var uro på børsen, og at flere av styrets medlemmer var engstelige for fremtiden. Dette var en del av beslutningsgrunnlaget for salg. Hva som skulle skje med selskapet, var uansett, etter styremedlemmenes oppfatning, en sak for generalforsamlingen. Samtlige styremedlemmer synes således å ha ment at reinveste-

ringer i tilfelle måtte ha aksjonærens tilslutning, på tross av at investeringsbeslutninger var en del av styrets ordinære oppgaver.

Slik voldgiftsretten samlet vurderer spørsmålet, må det konkluderes med at Avtalen om salg av Porteføljen i realiteten innebar at investeringsvirksomheten i Norsk Vekst opphørte: Selskapet hadde hatt en begrenset tids-horisont for sin virksomhet. Det var oppstått et problematisk forhold mellom hovedaksjonæren og Forvalterne som var et vanskelig grunnlag for omfattende nyinvesteringer. Samtidig hadde hovedaksjonæren med sitt offentlige bud på selskapet markert en egen agenda overfor de øvrige aksjonærer. Sentrale aksjonærer hadde i lang tid uttrykt ønske om at selskapet skulle realisere verdiene for aksjonærene. Både Forvalterne – gjennom sin erklæring til Fond IV – og Campbell oppfattet situasjonen slik at investeringsvirksomheten skulle avvikles. Styrets beslutning den 12. mai 2005 kan etter bevisførselen ikke anses som ledd i en strategi for å gjennomføre et Porteføljesalg som kunne muliggjøre nyinvesteringer. Endelig må det legges vekt på at styret selv mente at spørsmålet om nyinvesteringer i «en offensiv strategi for Norsk Vekst ASA», krevde aksjonærenes tilslutning. På bakgrunn av det ovenfor fremholdte må voldgiftsretten legge til grunn at en slik tilslutning ikke var realistisk å regne med. Det var således ikke objektive holdepunkter på beslutningstidspunktet for at den uttrykte intensjonen hadde en realitet.

2.2 Godtrokravet etter allmennaksjeloven § 6-33

Det følger av § 6-33 at selv om styret har overskredet sin kompetanse, kan dette ikke gjøres gjeldende overfor medkontrahenten med mindre selskapet godgjør at denne «forsto eller

burde ha forstått at myndigheten ble overskredet, og det ville stride mot redelighet å gjøre disposisjonen gjeldende».

Dersom HarbourVest hadde inngått Avtalen med Norsk Vekst, er det forhold som kan tilsi at kompetanseoverskridelsen ikke kunne vært gjort gjeldende. Riktignok hadde HarbourVest foretatt omfattende undersøkelser omkring Norsk Vekst og Porteføljen, men disse gjaldt slik det fremgår av bevisførselen, i første rekke kommersielle spørsmål. HarbourVest hadde også fått råd fra advokatfirmaet BA-HR om styrets kompetanse. Voldgiftsretten trenger imidlertid ikke å ta standpunkt til hvorvidt HarbourVest kunne sies å være i aktsom god tro, herunder hvorvidt redelighetskravet i bestemmelsen kan ha noen selvstendig betydning i tvilstilfelle.

Det er på det rene at HarbourVest ikke ønsket å være part i Avtalen eller å bli formelt involvert i ervervet av Porteføljen før Fondet var blitt etablert på Guernsey. Det er ikke holdepunkter for å anta at dette skjedde annet enn av regnskapsmessige- og/eller tilsynsrettslige grunner. HarbourVest valgte å bruke et nyopprettet selskap, NV Secondary, heleid av Forvalterne og med Forvalterne i styret, som instrument i transaksjonen. Norsk Vekst aksepterte dette selskapet som avtalemotpart. Voldgiftsretten bemerker at verken Norsk Vekst eller HarbourVest har bygget på at Avtalen på dette punkt var proforma. NV Secondary skulle riktignok ikke være annet enn en mellomstasjon for rettighetene til Porteføljen og forpliktelsene etter Avtalen, idet det var avtalt at disse i sin tur ville bli tiltransportert Fondet. Etter voldgiftsrettens oppfatning foreligger det dermed i realiteten et representasjonsforhold, en kommisjonslignende avtale. Dette må, slik voldgiftsretten ser det, få betydning for anven-

delsen av allmennaksjeselskapsloven § 6-33. Avtalen er undertegnet av forvalterne Jarle Gunderson og Trond Bjørnøy, på vegne av NV Secondary. Forvalterne var i tillegg, som nevnt, eiere av dette selskapet. Etter som Forvalterne hadde full kjennskap til alle faktiske forhold som har betydning for kompetansespørsmålet, innebærer dette at NV Secondary må anses å ha den samme kunnskap. Videre må Fondet, slik voldgiftsretten ser det, identifiseres med representanten, NV Secondary. Det er alminnelig antatt at manglende god tro hos representanten hindrer rettsverv for den som blir representert, se Birger Stuevold Lassen: *Kontraksrettslig representasjon*, Oslo 1992, s. 64 f. for fullmaktsforhold, og Rolf Dotevall: *Mellanmannens kunnskap och huvudmannens bundenhet*, Stockholm 1998, s. 239 og Ussing: *Aftaler*, København 1950, s. 363, for så vidt gjelder kommisjon. Identifikasjon i representasjonsforhold har også lenge vært lagt til grunn i rettspraksis, se således Rt. 1925 s. 215. Redelighetskravet i § 6-33 vil da uansett i et slikt mellommannsforhold ikke ha noen selvstendig betydning. Når NV Secondary overdro sine rettigheter og plikter etter Avtalen til Fondet, kunne NV Secondary uansett ikke overdra større rettigheter enn selskapet selv hadde.

3. Styrets beslutningsgrunnlag; inhabilitet

3.1. Det er på det rene at styret i møtet 25. august 2005 aksepterte å realitetsbehandle tilbudet på tross av at saken ikke var forberedt for styret og på tross av at styret var kjent med Forvalternes interessekonflikt. Dette reiser spørsmålet om det er årsakssammenheng mellom de påståtte manglene ved beslutningsgrunnlaget og styrets vedtak om å selge Porteføljen.

Voldgiftsretten må etter bevis-

førselen legge til grunn at styret ikke hadde en slik oversikt over de faktiske forhold at det må antas at styret uansett hadde inngått Avtalen.

Hva gjelder Forvalternes interessekonflikt, legger voldgiftsretten til grunn at styret var klar over at Forvalterne skulle ha et fortsatt oppdrag for det nye Fondet, og at dette kunne gi et gevinstpotensial for Forvalterne, all den stund et bonusgrunnlag med stor sannsynlighet ville bygge på erververs kostpris. Voldgiftsretten må imidlertid bygge på at interessekonflikten ble neddempet betydelig av Campbell i styremøtet, ved at det vesentlig ble fremhevet at Forvalternes fremtidige vilkår var markedsmessige. De dokumenter som ble presentert for styret, var skjematiske og til dels overfladiske. De beløp Forvalterne kunne komme til å motta i «carried interest», var heller ikke tallfestet for styret. Det må videre etter bevisførselen legges til grunn at styret bygget på at fortsatt forvaltning var et kjøperkrav. Styret var ikke klar over at Campbells mandat innebar at det skulle finnes en kjøper som ville finansiere et fond der Forvalterne skulle fortsette forvaltningen av Porteføljen. Campbell hadde, slik Andrew Sealey [managing partner Campbell] forklarte for voldgiftsretten, ingen «*fiduciary duty*» overfor Norsk Vekst – altså ingen plikt til å ivareta Norsk Veksts interesser; voldgiftsretten minner i denne sammenheng om at Campbells mandatavtale går etter engelsk rett. I Campbells standardvilkår som er en del av mandatavtalen, fastslås det også klart overfor oppdragsgiveren NV Equity Partners: «*You acknowledge that we are providing Services solely for your benefit and that we will not be responsible to anyone else in relation to the engagement and the Services.*» Når det gjelder beslutningsgrunnlaget ellers,

må voldgiftsretten legge til grunn at selv om styret var fullt klar over at saken ikke var forbedret, var styret ikke kjent med omfanget og karakteren av den dokumentasjon som lenge hadde foreligget, men som Forvalterne holdt tilbake, også til styremøtet 25. august. Voldgiftsretten viser her, jf. fortsettelsen, til slike dokumenter som Informasjonsmemorandumet, Campbells engasjementsbrev og konfidensialitetserklæringen. Heller ikke Thommessens notat om skatte-spørsmålene av 24. august 2005, som ble innhentet på vegne av Norsk Vekst, ble fremlagt i møtet, og spørsmålene ble bare undergitt en muntlig redegjørelse fra advokat Vikøren, uten at styret var kjent med at det forelå et notat. Når det må konstateres at styret hadde så liten oversikt over hva som faktisk hadde passert, en informasjon som utvilsomt var relevant ved vurderingen av det bud som forelå, forhold som Forvalterne løpende hadde unnlatt å opplyse om, kan det ikke antas at styret uansett ville ha inngått Avtalen. Hvis disse forhold hadde blitt kjent for styret under styremøtet, må det etter voldgiftsrettens mening legges til grunn som klart mest sannsynlig at styret ville funnet at det ikke kunne realitetsbehandle budet. Voldgiftsretten viser her til at styret, slik det fremgår av vitneforklaring fra flere av styrets medlemmer, mente det skulle meget til for at man skulle kunne akseptere et bud som kom helt overrumplende og med en angitt meget kort akseptfrist. Det tilbakeholdte materiale inneholdt så mange diskutabile elementer at styret neppe ville ha truffet en realitetsavgjørelse, hvis det var blitt fremlagt i møtet. Dersom Forvalterne hadde sørget for at styret var blitt løpende informert, må det etter voldgiftsrettens mening legges til grunn som klart mest sannsynlig at styrets

formann i tråd med den konsultasjonspraksis han hadde fulgt for å unngå motsetninger i selskapet, ville ha fått tilstrekkelige negative tilbakemeldinger fra aksjonærene, særlig Arendal Foss, til at budet ikke hadde blitt akseptert. Dersom styret var blitt holdt løpende orientert, kunne børsrettslige regler uansett ført til at styret måtte gi en orientering til markedet som kunne utløst tilsvarende negative reaksjoner, uten at voldgiftsretten finner grunn til å gå nærmere inn på disse spørsmål.

3.2. Etter allmennaksjeloven § 6-21 (2) skal en sak «*forberedes og fremlegges slik at styret har et tilfredsstillende behandlingsgrunnlag.*» Det følger av bestemmelsens første ledd at det påligger daglig leder, i samråd med styrets leder som har et overordnet ansvar, å forberede styrebehandlingen. Bestemmelsene sett i sammenheng innebærer at det hører under daglig leder å sørge for at saker som skal behandles av styret, er tilstrekkelig utredet før saken legges frem for styrebehandling, jf. Aarbakke mfl.: *Aksjeloven og allmennaksjeloven*, Oslo 2004, s. 530.

Avtalen gjaldt avhendelse av i realiteten hele Norsk Veksts Portefølje. Saken om salg av Porteføljen ble fremlagt i styremøte 25. august 2005 uten forhåndsvarsel til styremedlemmene og uten at det på forhånd var utsendt skriftlig materiale. En del forhold kan for så vidt tilsi at det etter omstendighetene kunne anses akseptabelt å selge Porteføljen på det foreliggende grunnlag, uten ytterligere saksforberedelse: Norsk Veksts eneste virksomhet var å eie andeler i Porteføljeselskapene. Styret var som kollegium meget erfarent, det var bredt faglig sammensatt, og med betydelig aksjonærrepresentasjon. Styret må ha hatt godt kjennskap til Porteføljen, som ble gjennomgått ved hvert styre-

møte. Det var foretatt en omfattende kommersiell vurdering av Porteføljens nåverdi og fremtidsverdi i forbindelse med styremøtet 12. mai 2005; og det var gitt en oppdatering med positive signaler i starten av møtet 25. august 2005. Gitt at styret hadde fått den sentrale informasjonen som var tilgjengelig for Norsk Vekst, kunne det etter omstendighetene sies at et vedtak om salg på det foreliggende grunnlag ville ha hatt et tilfredsstillende behandlingsgrunnlag. Voldgiftsretten trenger ikke ta standpunkt til dette.

Hva som er et «tilfredsstillende behandlingsgrunnlag» må i en viss utstrekning bero på hvilken informasjon som er tilgjengelig for daglig leder i selskapet. Det sentrale poeng i forhold til § 6-21 må være at det materiale som ble presentert i styremøtet, på langt nær ga noe rettviseende, enn si komplett bilde, idet helt vesentlige dokumenter var uomtalt og ikke fremlagt av Forvalterne. Det forelå en omfattende dokumentasjon som styret ikke var kjent med, men som ville vært tilgjengelig dersom daglig leder og Forvalterne hadde oppfylt sin plikt og gitt styret et rettviseende bilde av prosessen forut for styremøtet. Voldgiftsretten vil fremheve Informasjonsmemorandumet, utarbeidet i foreløpig utgave allerede 28. mai, med nye, bearbejdede versjoner 20. juni og 7. juli 2005. Foruten at det inneholdt verdifulle analyser av Porteføljeselskapene, hadde det sentral informasjon om den påtenkte transaksjonen og Forvalternes vilkår. Videre forelå engasjementsbrevet med Campbell, der det klart fremgikk at oppdragsgiver ikke var Norsk Vekst, men NV Equity Partners. Dette sammenholdt med konfidensialitetserklæringen ville gitt styret et helt annet bilde enn det styret hadde etter Campbells gjennomgang i styremøte 25. august 2005. Etter bevisbedøm-

melsen må det legges til grunn at styrets medlemmer oppfattet Campbell som en form for megler, som naturlig nok vil være opptatt av å få igjennom en transaksjon i slutfasen for å sikre sitt honorar. Styret var ikke klar over at Campbell var engasjert for å finne kapital til et forvalterstyrt kjøperfond, og at Campbells mandat var en definert transaksjonsstruktur. Det materiale som ble tilbakeholdt, kunne videre vært oversendt styrets medlemmer i god tid før styremøtet, uavhengig av om det kom noe bud.

Det beskrevne forhold er etter voldgiftsrettens mening et vesentlig pliktbrudd fra daglig leder, som førte til at styret ble overrumplet. Selv om det skulle være usikkert om det ville komme noe bud eksempelvis fra HarbourVest, og selv om et slikt bud av gode forretningsmessige grunner kunne vært gitt med knapp akseptfrist, ville en løpende oversendelse til styrets medlemmer av det materiale som ble produsert i prosessen, gitt styret et helt annet grunnlag for sin beslutning. Det hadde da vært mulig å vurdere om den foreslåtte strukturen var heldig for Norsk Veksts vedkommende, og akseptabel for ledende aksjonærer. Voldgiftsretten minner også om det store fremførbare underskuddet, som lett ville bli satt i spill i en transaksjon der bare ubetydelige deler av Porteføljen forble i selskapet.

Voldgiftsretten er etter dette kommet til at daglig leders brudd på allmennaksjeloven § 6-21 har ført til at det hefter slike mangler ved styrets beslutning at vedtaket om salg av Porteføljen er ugyldig. Hvorvidt opptreden, som anført av Norsk Vekst, har vært ledd i en plan allerede fra det tidspunkt da Thommessen 1 og 2 ble utarbeidet, eller om fortielsene overfor styret har grodd frem gradvis, trenger ikke voldgiftsretten å ta standpunkt til.

Retten bemerker dog at fortelsen overfor styret har pågått over så lang tid, at det er vanskelig å anta at den skyldes uoppmerksomhet. Det følger av det som er sagt foran (2.2) at Fondet da ikke kan påberope seg godtrovervsreglene i § 6-33.

Selv om det er uten betydning for resultatet, følger det implisitt av vurderingen av forholdet til § 6-21, at daglig leder må anses å ha vært inhabil. Hans økonomiske interesser i Avtalen har en slik styrke at den er egnet til å virke motiverende for hans standpunkt. Hendelsesforløpet godtgjør i seg selv inhabiliteten. Hvorvidt de øvrige Forvalterne omfattes av lovens habilitetsregler, finner voldgiftsretten ikke grunn til å avgjøre. Meget kan imidlertid tale for at den i realiteten kollektive daglige ledelsen av Norsk Vekst må få som konsekvens at Forvalterne omfattes av reglene.»

Viggo Hagstrøm

TINGSRETT

Erstatning for ulemper fra havneanlegg i Mørjefjorden, HR-2006-01088-A (sak nr. 2005/1591)

Høyesterett opphevet ved kjennelse av 21. juni 2006 overskjønn avsagt av Agder lagmannsrett (LA-2004-60571) i sak om erstatning for ulemper fra nytt havneanlegg i Mørjefjorden. Lagmannsrettens overskjønn tilkjente blant annet berørte grunneiere ulempeerstatning på grunnlag av vederlagsloven § 8, jf. grannelova § 2 fjerde ledd. Dette ble opphevet ettersom rettens begrunnelse ikke ble ansett for å gi tilstrekkelig grunnlag for å prøve rettsanvendelsen. Høyesterett gikk imidlertid inn på enkelte materielle spørsmål knyttet til fortolkningen av grannelova § 2 fjerde ledd, og det er denne delen av kjennelsen som vil bli kommentert i det føl-

gende, etter en kort presentasjon av sakens faktiske side.

Havneanlegget ble bygget som følge av den lokale steinindustriens behov for utskipping av skrotstein og var et samarbeidsprosjekt mellom steinindustrien, Larvik kommune og Larvik havnevesen. Tiltaket nødvendiggjorde grunnerverv som berørte åtte grunneiere, og det ble inngått minnelige avtaler om erstatningsoppgjør med seks av disse. Anken til Høyesterett gjaldt kun rettsanvendelsen i forhold til én av eiendommene, og da bare spørsmålet om erstatning for ulemper på den del av eiendommen som ikke ble ekspropriert. Dette var en skogbrukseiendom som dels var ubebygget, og som dels bestod av bortfestede hyttetomter.

Det sentrale materielle spørsmålet for Høyesterett knyttet seg til tolkningen av begrepet «brukstilhøva» i granelova § 2 fjerde ledd. Denne bestemmelsen tjener som ansvarsgrunnlag for erstatningskrav basert på ulemper som er «ventelige» eller «sedvanlige» etter § 2 tredje ledd, og lyder som følger:

«Jamvel om noko er venteleg eller vanleg etter tredje stykket, kan det reknast som urimeleg så langt som det fører til ei monaleg forverring av brukstilhøva som berre eller i særleg grad råkar ein avgrensa krins av personar.»

Bestemmelsen stiller opp to hovedvilkår («monaleg forverring av brukstilhøva» og «berre eller i særleg grad råkar ein avgrensa krins av personar») som må være oppfylt for at erstatning skal kunne tilkjennes. Dersom disse er oppfylt, må det foretas en konkret rimelighetsvurdering, jf. formuleringen «kan det reknast som urimeleg». Først dersom ulempene betraktes som urimelige vil de kunne danne grunnlag for et erstatningskrav.

Det spørsmålet som ble satt på spissen i denne saken, var hvorvidt kun en aktuell bruk av eiendommen skulle tas i betraktning ved vurderingen av om «brukstilhøva» var

vesentlig forverret, eller om det også skulle tas hensyn til fremtidig påregnelig bruk. Situasjonen var nemlig at den delen av eiendommen som var regulert til hytteområde, og som i alt ga rom for 12 hyttetomter, kun delvis var bebygget. Åtte av tomtene var fortsatt ubebygget. Larvik kommune anførte for Høyesterett at kun en etablert og faktisk bruk av eiendommen var vernet av bestemmelsen og at ubebygde tomter – isolert vurdert – falt utenfor dens ramme. Grunneieren anførte derimot at også eiendommers fremtidig påregnelige bruksinteresse var vernet og at det derfor måtte tas hensyn til de ubebygde eiendommers potensial som hyttetomter. Grunneieren ble gitt medhold i sin anførsel og retten uttalte følgende:

«Jeg viser til at det er bortfestet 23 hyttetomter fra Sverre Wolds eiendom, og til at de hyttetomtene som denne saken gjelder, er utskilt i samsvar med godkjent regulering. Når dette er situasjonen, finner jeg at Wold må ha tatt i bruk sin eiendom til bortfeste av hyttetomter, på en slik måte at de regulerte tomtene – i den utstrekning bortfeste anses påregnelig – under enhver omstendighet omfattes av rammen for vernet etter § 2 fjerde ledd.»

I forkant av denne saken var spørsmålet om hensyntagen til påregnelig bruk berørt i to høyesterettsavgjørelser om ulemper fra veitrafikkanlegg, Rt. 1996 s. 232 (Lillo – Opsahl) og Rt. 2002 s. 1080 (Trekantsambandet). I begge disse avgjørelsene ble det uten videre forutsatt at påregnelig bruk innen visse rammer skulle tas i betraktning ved vurderingen av ulempenes innvirkning på «brukstilhøva». I førstnevnte avgjørelse uttalte retten følgende om spørsmålet:

«For så vidt angår bruksforholdene må imidlertid både de aktuelle og de påregnelige virkninger vurderes. Og virkningene for bruksforholdene må vurderes særskilt for henholdsvis boligeiendommer, jordbrukseiendommer, skogbruks-eiendommer m v.»

Dette ble fulgt opp i Rt. 2002 s. 1080 hvor retten la til grunn at talegrensen ville måtte fastsettes konkret og blant annet ville «bero på hva slags bruk som er aktuell og påregnelig på eiendommen». Dette standpunktet hadde også støtte i bestemmelsens forarbeider, jf. NOU 1982: 19 s. 264.

Selv om Høyesteretts konklusjon i denne saken om havneanlegget forutsatte at påregnelig bruk i en viss utstrekning var vernet av granelova § 2 fjerde ledd, viser dens drøftelser av det prinsipielle utgangspunktet at den anså dette for å være et tvilsomt rettslig spørsmål. Dette kan virke noe overraskende på bakgrunn av det ovennevnte rettskildematerialet som forelå på domstidspunktet, og sammenholdt med enkelte andre elementer i kjennelsen, kan det tyde på at man ønsket å myke opp den rettsoppfatningen som Rt. 1996 s. 232 og Rt. 2002 s. 1080 syntes å bygge på. Et av disse elementene er det forhold at retten vegret seg for å ta uttrykkelig standpunkt til hva som var det generelle rettslige utgangspunktet. Etter å ha gjennomgått rettskildene, nøyde retten seg med å påpeke at gode grunner talte for at den bruk som var beskyttet etter granelova § 2 fjerde ledd var den samme som den som var beskyttet etter § 2 første til tredje ledd. Men den fremhevet også samtidig at det ikke var nødvendig å ta stilling til dette spørsmålet i den foreliggende saken. Man unnlot videre å presisere hvilken bruk man anså for å være beskyttet etter § 2 første til tredje ledd, men sett i sammenheng med grunneierens anførsler, er det naturlig å anta at man siktet til det forhold at verdifall på tomter var omfattet av området for § 2 første til tredje ledd, og at en innsnevring i en eiendoms potensielle bruksmåter nettopp ofte vil medføre et slikt verdifall. På et mer generelt plan innebærer også synspunktet om likt vern av bruksinteresser etter henholdsvis § 2 første til tredje ledd og § 2 fjerde ledd, at rettskilder knyttet til § 2 første til tredje ledd angående

spørsmålet om hensyntagen til påregnelig bruk, vil være av interesse ved den nærmere fastleggningen av interessevernet etter § 2 fjerde ledd.

Retten uttalte videre at selv om vilkårene i § 2 fjerde ledd var oppfylt, ville det bero på en konkret vurdering om det ville være rimelig å tilkjenne erstatning, og ved denne vurderingen ville det ha betydning om forverringen rammet en aktuell bruk eller en påregnelig fremtidig bruk. At kun en fremtidig påregnelig bruk ble rammet, skulle altså tjene som argument mot å tilkjenne erstatning.

Det samlede inntrykk av kjennelsen er at den svekker vernet for påregnelig bruk sammenlignet med den rettsoppfatningen som Rt. 1996 s. 232 og Rt. 2002 s. 1080 ga uttrykk for. Man har riktignok opprettholdt utgangspunktet om at fremtidig påregnelig bruk i en viss grad skal tas i betraktning ved vurderingen av om «brukstilhøva» er blitt vesentlig forverret, men det forhold at det ved rimelighetsvurderingen skal vektlegges hvorvidt det dreier seg om en aktuell eller påregnelig bruk, må sies å innebære en svekkelse av denne interessens vern.

Johannes A. Eriksen

Høyesteretts dom 28. juni 2006 om grunneierens erstatningsrettslige posisjon når privat eiendom reguleres til friareal (HR-2006-01136-A)

Det offentlige har en lang rekke ulike virkemidler til bruk for å reservere privat eiendom til bruk som friareal, enten som tilbud til allmennheten eller for å dekke behovet for ubebygget nærareal for en mer begrenset krets som for eksempel et boligfelt. Både naturvernloven og plan- og bygningsloven hjemler flere forskjellige muligheter som legger føringer for arealbruken, og som i varierende grad gir grunneieren erstatning for

båndlegging. Fra det offentliges side vil valg av reguleringsformål og fremgangsmåte være ledd i en mer overordnet samfunnsplanlegging, og hensynet til den enkelte grunneier vil ikke nødvendigvis – innenfor lovlige rammer – tillegges selvstendig vekt. I denne sammenheng har jeg imidlertid det privatrettslige aspektet for øyet. Grunneiere vil selvfølgelig kunne engasjere seg i reguleringsprosessen, men er ellers i stor grad prisgitt samfunnsmessige behov. I hvilken grad eier av privat eiendom vil kunne utnytte sin eiendom økonomisk eller få kompensasjon for båndlegging, vil i stor grad være avhengig av det offentliges mer overordnede vurderinger. Konkrete rimelighetsvurderinger knyttet til grunneierens subjektive forhold er det i liten grad rom for når det gjelder erstatningsutmålingen. Dommen i Rt. 1998 side 1140 (Nedre Foss) har vært et klart eksempel på dette. Men den rettsstilstanden dommen gir uttrykk for, har blitt kritisert. Bl.a. som følge av dommen, ble det oppnevnt et eget utvalg til å utrede arealplanens betydning for arealplaner og ekspropriasjonserstatning. Utvalget har foreslått enkelte endringer, til dels under skarp dissens, som går i mer grunneiervennlig retning enn rettspraksis.

Et spørsmål som en rekke ganger har kommet opp de senere årene, er om områder som i bindende arealplan ikke blir utlagt til bebyggelse, men til friområder, kan ha krav på erstatning etter såkalt utjevnet strøkpris. Dette vil i så fall avdempe noe av forskjellsbehandlingen det ellers ville bli mellom den grunneieren som må stille sitt areal til disposisjon som «grønn lunge» i et byggefelt, og den som kan bygge ut intensivt.

Et ferskt eksempel på problemstillingen er Høyesteretts dom av 28. juni i år, som gjaldt spørsmålet om det ved fastsettelse av ekspropriasjonserstatning skulle legges til grunn at et område var å betrakte som eksternt eller internt friareal.

Det aktuelle arealet var på ca 240 daa, og inngikk i et friområde som var til sammen over 700 daa. Saken gikk som et skjønn, og lagmannsretten utmålte i overskjønnet erstatning etter strøkpris, tilsynelatende ut fra rimelighetsvurderinger basert på at andre sammenlignbare eiendommer i området var regulert til bebyggelse. Høyesterett opphevet overskjønnet grunnet uriktig rettsanvendelse.

Essensen i gjeldende rett har – med bakgrunn i plenumsdommen i Rt. 1977 s. 24 (Østensjø) – i en god del år vært at friarealer som skal tjene det interne behovet til utbyggingsområdet, skal erstattes etter utjevnet strøkpris, på samme måte som interne veier m.v. Denne unnaksregelen omtales gjerne som «parkprinsippet». For eksterne friarealer skal derimot den bindende reguleringen for friarealet legges til grunn. Da blir det normalt langt lavere erstatningsbeløp.

For et drøyt år siden avklart Høyesterett (Rt. 2005 side 1255 – Voss) at grunneierne av et areal som ble regulert til alpinbakke grensende til utbyggingsområde for hytter, ikke hadde krav på erstatning for utbyggingsinteresse. Mens naboen kunne selge unna dyre hyttetomter, måtte eierne av alpinbakken nøye seg med en langt mer beskjeden erstatning som følge av at deres areal ble vurdert som (eksternt) friareal. Et moment av betydning for Høyesterett var arealets størrelse; alpinbakken utgjorde et flere ganger større areal enn utbyggingsområdet. Videre la Høyesterett stor vekt på at alpinbakken ikke inngikk i reguleringsplanen for å tilfredsstille et særlig behov for utbyggingsområdet, men at alpinanlegget henvendte seg til et langt videre publikum.

Den nye Høyesterettsavgjørelsen fra juni i år befester parkprinsippet begrensede rekkevidde ytterligere. Høyesterett slår klart fast at grunneieren ikke har krav på at det gjøres en konkret helhetsvurdering av det avståtte arealets betydning for området. Den klare hovedregelen er

som tidligere at gjeldende reguleringsplan skal legges til grunn i vurderingen av hva som er påregnelig utnyttelse av en eiendom. Det følger av denne hovedregelen at de områdene som er regulert til utbygning formål vil ha krav på en høyere erstatning enn områder som for eksempel er regulert til friareal. Unntakstilfellene der ubebyggbart areal skal erstattes på lik linje som byggetomt, er fremdeles forbeholdt de interne områdene i et reguleringsområde som skal betjene særlige behov for beboerne innenfor utbyggingsområdet.

Marianne Reusch

Jakt, fiske og bærplukking – juridiske nyheter

I våre dager forbindes jakt, fiske og bærplukking antakelig mer med fritidsaktiviteter enn med primærnæringsring. Høsten er uansett høysesong for slike former for matauk, og det kan passe å knytte noen bemerkninger til juridiske nyheter fra denne fronten.

Finnmarksloven trådte i kraft den 1. juli. En viktig del av loven som gjelder registrering av bruks- og eierrettigheter i det aktuelle området (lovens kapittel 5) er imidlertid ennå ikke i kraft. Finnmarksloven er både en forvaltningslov, men har også privatrettslig betydning, selv om loven i hovedsak ikke er ment å gripe inn i eksisterende rettsforhold verken for Finnmarks innbyggere eller for andre. Dette utgangspunktet er fremhevet i Innst.O. nr. 80 (2004–2005):

«Loven fastlegger en rettighetsfordeling mellom kommunens innbyggere, fylkets befolkning og allmennheten for øvrig som stort sett er i samsvar med dagens praksis.»

Dette innebærer for eksempel at allemannsretten – retten til å ferdes til fots i utmark – gjelder på samme måte som tidligere, i Finnmark som i resten av landet. Misforståelser i mediene har kunnet tydet på det

motsatte. Reglene om fornybare ressurser på Finnmarkseiendommens grunn – jakt, fangst og fiske – er i hovedsak samlet i lovens kapittel 3. Retten til plukking av multer har i mer enn 100 år hatt en litt underlig rettslig forankring i straffeloven. Og multeplukking i våre tre nordligste fylker har tradisjonelt stått i en særstilling som grunneierrett, i motsetning til i resten av landet hvor dette er en allemannsrett. Hjemmelen for denne særstillingen for nordnorske multer utledes av straffeloven § 400 som sier at:

«Den, som paa uindhegnet Sted plukker vilde Nødder, som paa Stedet fortæres, eller vilde Bær, Sop eller Blomster eller optager Rødder af vilde Urter, bliver ikke at straffe.»

Denne Bestemmelse finder ikke Anvendelse paa den, som plukker Multer paa Multebærland i Tromsø Stift enten mod Eierens udtrykkelige Forbud eller uden at fortære dem paa Stedet.»

Tromsø stift er det som i dag heter Hålogaland bispedømme, og som innbefatter Nordland, Troms og Finnmark fylker. Innføringen av Finnmarksloven gjør ingen umiddelbar endring i retten til multeplukking i dette distriktet. Finnmarkslovens ordlyd er imidlertid ikke forbillig klar. Finnmarksloven § 23 bokstav d) fastsetter at retten til plukking av multer på Finnmarkseiendommens grunn tilkommer fylkets innbyggere. Likevel fremkommer det av samme lov § 25 som regulerer «Adgangen for andre» at: «... enhver på Finnmarkseiendommens grunn har adgang til [...] plukking av multer til egen husholdning. Bestemmelsene ble endret under lovforarbeidet, og i et tidligere utkast var det foreslått at allmennhetens adgang til plukking av multer til egen husholdning var forbeholdt personer som hadde vært bosatt i Norge det siste året og retten var betinget av søknad. Forarbeidene (Ot.prp. nr. 53 (2002–2003) side

120) uttalte i tilknytning til dette tidligere forslaget at:

«... personer som søker om tillatelse til å plukke multer til egen husholdning [skal] normalt gis rett til dette. Bestemmelsen er en kodifisering av dagens praksis. Finnmarkseiendommen kan normalt bare avslå en slik søknad dersom hensynet til ressursgrunnlaget tilsier det (...) eller noen er gitt en særskilt rett til å utnytte multeressursen i det området søknaden gjelder (...).

Slik den endelige lovteksten fremstår, kan det synes som det ikke er nødvendig å innhente forhåndstillatelse dersom multene bare er til egen husholdning. Den ovenfor refererte Odelstingsinnstillingen (pkt. 7.4.17) fremhever imidlertid klart at særreglene for multeplukking som utledes av straffeloven § 400 fremdeles gjelder:

«Flertallet vil gjøre det uttrykkelig klart at allemannsrettene (bl.a. ferdselsretten, retten til å telte i utmark og adgangen til å plukke ville bær (for multer er det særregler), sopp og blomster i utmark) vil gjelde uavhengig av hvem som står som eier av grunnen i Finnmark, og uavhengig av hvordan finnmarksloven regulerer allmennhetens rettigheter. Flertallet vil også peke på at det finnes særlige regler for plukking av multer i straffeloven § 400 annet ledd. Det foreslås ingen endring i den bestemmelsen.»

Etter dette må man bare ta inn over seg at ordlyden i Finnmarksloven § 25 om at enhver har rett til multeplukking til egen husholdning, fremstår som misvisende. Her må man ha kjennskap til både den ganske godt kamuflerte bestemmelsen i straffeloven og samtidig finnmarkslovens forarbeider for å få en dekkende forståelse av gjeldende rett. Særlig bekymringsfullt synes jeg dette er med tanke på at dette er lovbestemmelser som henvender seg til allmennheten, og som vil bli

lest og utlagt av mange uten juridisk bakgrunnskunnskap.

Et lite å propos er at Straffelovkommisjonen allerede i 2002 foreslo at lovreguleringen av bærplukking skulle fjernes fra straffeloven og flyttes over til spesiallovgivningen:

«Strl § 400 første ledd hjemler en allemannsrett, nemlig retten til å plukke ville bær, nøtter, sopp mv på såkalt uinnhegnet sted. Bestemmelsens andre ledd gjør unntak for muldebærplukking på «muldebærland» i våre tre nordligste fylker dersom plukkingen enten skjer mot eierens uttrykkelige forbud eller uten at bærene fortæres på stedet ... Kommisjonen mener at en regulering av denne allemannsretten ikke hører hjemme i en moderne straffelov, og foreslår at regelen i strl §400 første ledd overføres til særlovgivningen, for eksempel til friluftsloven.» NOU 2002:4 (Ny straffelov) Straffelovkommisjonens delutredning VII, punkt 11.3.2»

Jakt og innlandsfiske er som den store hovedregel, i motsetning til

bærplukking, en grunneierrett. I områder der stat eller kommune er grunneier, vil likevel allmennheten i stor grad kunne skaffe seg jakt- eller fisketillatelse. Med Finnmarksloven er statens grunn i vårt nordligste fylke overført til et eget rettssubjekt kalt Finnmarkseiendommen, jf. Finnmarksloven § 49. Før kartleggingen etter lovens kapittel 5 er gjennomført, vil man ikke ha full oversikt over substansen i rettighetene som tilkommer Finnmarkseiendommen.

For jakt og fangst av småvilt, samt innlandsfiske med håndsnøre, er det imidlertid klart at allmennheten har en betydelig videre adgang på Finnmarkseiendommens grunn enn når det gjelder privateid grunn: Allmennheten skal for disse aktivitetene likestilles med Finnmarks innbyggere, forutsatt at kvalifikasjonskrav som følger av annen lovgivning er oppfylt (krav om jegerprøve, betalt jaktkort/fiskekort osv.). Finnmarkseiendommen har likevel en ganske vid adgang til å begrense allmennhetens høstingsretter av hensyn til forvaltning av naturressursene. Det har allerede vært hevdet fra enkelte hold at slike begrensninger av hensyn til små-

viltbestanden må innføres i større grad, og det gjenstår å se hvordan regelverket på dette punktet vil forvaltes og videreutvikles.

Sportsfiskeriet har også fått en viktig regelendring i løpet av sommeren. Utførselskvoten for fritidsfiske i saltvann er ved forskrift av 1. juni 2006 (FOR-2006-06-01-570) begrenset til 15 kilo per person per døgn. Forskriften er hjemlet i lov om innførsle- og utførslereregulering av 1997, og kvotebegrensningen skal håndheves av Tollvesenet. Bearbejdede fiskeprodukter og fiskefilét er inkludert i begrensningen. Forskriften vil trolig få særlig betydning for utenlandske bobilturister som tidligere har kombinert Norgesferie med matauk, og samtidig har hatt stor medbragt frysekapasitet i sine biler. Det viktigste unntaket fra utførselskvoten gjelder fiskeprodukter kjøpt fra registrerte næringsdrivende. Det er derfor ikke ment å legge noen demper på denne delen av næringslivet. Et annet unntak for mer spesielt interesserte med fiskelykke er at det utenfor kvotebegrensningen er tillatt å utføre én hel troféfisk uavhengig av vekt.

Marianne Reusch

PROGRAM FOR SEMINARREKKE VED INSTITUTT FOR PRIVATRETT HØST 2006

Følgende tema vil bli tatt opp:

Tirsdag 12. september kl. 17.15 – senest slutt kl. 19.00

**Førsteamanuensis dr.juris *Filip Truyen*, Universitetet i Bergen:
Aksjeanalyse og informasjonsansvar**

Tirsdag 10. oktober kl. 17.15 – senest slutt kl. 19.00

Post.doc. *Geir Stenseth*, Institutt for privatrett:

Presenterer sin doktoravhandling:

**Almenningens janusansikt – En sammenlignende rettslig analyse av almennings-
og sameieforhold i norsk utmark**

Tirsdag 14. november kl. 17.15 – senest slutt kl. 19.00

Førsteamanuensis dr.juris *Erling Hjelmeng*, Institutt for privatrett:

Revisors erstatningsansvar.

Mot et skjerpet profesjonsansvar?

Seminarene finner sted i Biblioteket, Institutt for privatrett,
Domus Media, Vestfløyen, 2. etasje, inngang Søylehallen.

Påmelding kan skje via Instituttets hjemmeside:<http://www.jus.uio.no/ifp/>

FAMILIE- OG ARVERETTSSEMINAR DET JURIDISKE FAKULTET INSTITUTT FOR PRIVATRETT

Tirsdag 17. oktober kl. 1515-1700

i lunsjrommet, Aulabygningen 2. etg. vestfløyen (ved resepsjonen)

Domsseminar:

Annette Musæus: Rt. 2006 s. 168

(Ektefellers avtalefrihet – tilbakekjøpsrett)

Peter Lødrup: HR.dom 27.6. 2006

(Særeie – lempning – sameie)

Cecilie Tveøy: Rt. 2005 s. 1299

(Verdsettelsesspørsmål – dødsbo)

John Asland: HR.dom 20.6. 2006

(Disposisjoner over fast eiendom i uskifte)

Etter innledning om den enkelte dom, blir det tid til diskusjon.

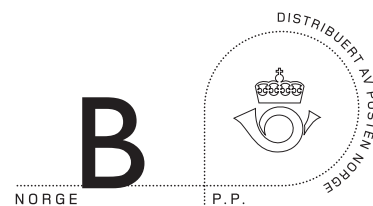
Det blir servert rundstykker og kaffe/te i forkant av seminaret.

Påmelding til Bjørg Bachke på mail: b.k.bachke@jus.uio.no eller tlf. 22859706

Vennlig hilsen

Peter Lødrup og Tone Sverdrup

Returadresse:
Cappelen Akademisk Forlag
Postboks 350 Sentrum, 0101 Oslo

Nytt i privatretten

Nytt i privatretten utgis av Institutt for privatrett ved Universitetet i Oslo i samarbeid med Cappelen Akademisk Forlag.

Hovedredaktør: Peter Lødrup
Forlagsredaktør: Eirik Spillum

Et doms- og emneregister for *Nytt i privatretten* er tilgjengelig på forlagets nettsider:
www.cappelen.no

Abonnement fås ved henvendelse til Cappelen Akademisk Forlag, telefon 22 98 58 25 eller telefaks 22 98 58 45

Et årsabonnement (2006) på *Nytt i privatretten* koster kr 440,-. Studentabonnementet koster kr 150,-. Abonnementet løper til det blir oppsagt skriftlig.

Henvendelser om *Nytt i privatretten* rettes til:

Cappelen Akademisk Forlag
Postboks 350 Sentrum
0101 Oslo
E-post: jus@cappelen.no
<http://www.cappelen.no>

Nytt i privatretten © J.W. Cappelens forlag a.s 2006

Neste utgave kommer november 2006